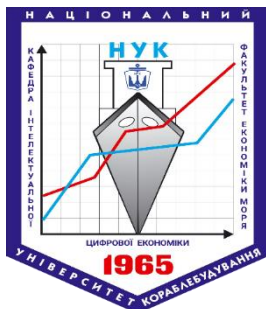

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ім. адмірала Макарова
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ МОРЯ
КАФЕДРА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЦИФРОВОЇ
ЕКОНОМІКИ

«Допустити до захисту»

В.о. завідувача кафедри

к.е.н., доцент О.П.КОРНІЄНКО

наукова ступінь, вчене звання, П.І).

«21» 06 2024р.

Знак

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеню вищої освіти **бакалавр**

на тему: *«Розробка та обґрунтування бізнес-плану розвитку підприємства (на прикладі ТОВ “Балаклійський молокозавод”)*

Виконала: студент IV курсу, групи 4411
Спеціальності 051 Економіка

ОП «Економіка підприємства»

(шифр і назва спеціальності)

Здобувач: Бондарчук В.Г.

(прізвище та ініціали)

Керівник к.е.н., доцент Корнієнко О.П.

(прізвище та ініціали)

Миколаїв – 2024 р.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КОРАБЛЕБУДУВАННЯ ІМЕНІ АДМІРАЛА
МАКАРОВА**

Факультет економіки моря
Кафедра інтелектуальної цифрової економіки
Освітній рівень – перший (бакалаврський)
Спеціальність 051 Економіка
Освітня програма – Економіка підприємства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

Корнієнко О.П.

«21 » 06 2024р.

ЗАВДАННЯ

**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»**

Студенту Бондарчук Валерії Геннадіївні

Тема роботи: Розробка та обґрунтування бізнес-плану розвитку підприємства (на прикладі ТОВ “Балаклійський молокозавод”)

Керівник роботи к.е.н., доцент Корнієнко О.П.

Затверджені наказом ректора № 261-уч від « 25 » 03 » 2024 року
Вихідні дані по роботі: монографічні видання, наукові статті, аналітичні матеріали вітчизняних і зарубіжних науковців та практиків, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, офіційні дані Державної служби статистики України, Інтернет-ресурси

Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів)
1. Підприємництво як первинна ланка економіки 2. Дослідження ринку і обґрунтування бізнес-ідеї 3. Бізнес-план створення нового підприємства 4. охорона праці

Перелік презентаційних матеріалів

1. Логіка послідовності розробки бізнес-плану
2. Оцінка структури і динаміки основних засобів ТОВ “Балаклійський молокозавод”
3. Оцінка показників ефективності використання основних засобів ТОВ “Балаклійський молокозавод”
4. Показники рентабельності ТОВ “Балаклійський молокозавод”
5. Показники ліквідності ТОВ “Балаклійський молокозавод”
6. Показники ділової активності ТОВ “Балаклійський молокозавод”
7. Технологічна лінія ЛМР-6 для виробництва глазурованих сирків

8. Прогнозовані фінансові показники ТОВ “Балаклійський молокозавод” від нової продукції, тис. грн.

Консультанти по роботі, із зазначенням розділів роботи і змістом завдання:

Розділ	Консультант (Прізвище І. Б., посада)	Підпис і дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Охорона праці	Доцент Мозговий А.М.	10.09.2024	10.05.2024

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів роботи	Терміни виконання роботи
1.	Визначення наукового керівника роботи	01.09.2023р. – 15.09.2023р.
2.	Вибір теми роботи та її узгодження з науковим керівником	15.09.2023р. – 30.09.2023р.
3.	Вивчення друкованих та електронних джерел, економічних реалій, методичних та наукових видань з теми роботи	01.10.2023р. – 31.10.2023р.
4.	Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником	01.11.2023р. – 15.11.2023р.
5.	Збір статистичної інформації в термін проходження практики на базовому підприємстві (установі, організації)	15.11.2023р. – 31.01.2024р.
6.	Розробка теоретичного розділу	01.02.2024р. – 29.02.2024р.
7.	Розробка аналітичного розділу	01.03.2024р. – 31.03.2024р.
8.	Розробка проектного розділу	01.04.2024р. – 30.04.2024р.
9.	Розробка вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків	01.05.2024р. – 15.05.2024р.
10.	Редагування рукопису кваліфікаційної роботи та ознайомлення з ним наукового керівника	16.05.2024р. – 30.05.2024р.
11.	Усунення зауважень наукового керівника та завершення роботи	01.06.2024р. – 10.06.2024р.
12.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи для перевірки на виявлення збігів/ідентичності/схожості роботи	10.06.2024р.
13.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи на попередній захист	10.06.2024р. – 16.06.2024р.
14.	Подання роботи рецензенту та отримання рецензії	20.06.2024р.
15.	Захист роботи перед АК	25.06.2024р.

АНОТАЦІЯ

Бондарчук В.Г. «Розробка та обґрунтування бізнес-плану розвитку підприємства (на прикладі ТОВ “Балаклійський молокозавод”)» – бакалаврська робота на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр». – Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова, м. Миколаїв, 2024.

У випускній кваліфікаційній роботі розглянуті теоретичні засади розвитку та діяльності підприємства, роль планування у підприємницькій діяльності. Проведено оцінку продукції підприємства та зроблено діагностику результативності роботи підприємства. У практичній частині розроблено бізнес-план вдосконалення торгівельного підприємства в сфері виробництва молочної продукції, який довів високу ефективність проєкту.

Ключові слова: підприємство, планування, бізнес-план, економічна ефективність.

ANNOTATION

Bondarchuk V. *Development and substantiation of the business plan for the development of the enterprise (on the example of "Balakliyskiy molokozavod" LLC)* - a bachelor's degree in "bachelor". - National University of Shipbuilding named after Admiral Makarov, Mykolaiv, 2024.

The final qualification paper examines the theoretical foundations of the development and activity of the enterprise, the role of planning in entrepreneurial activity. An assessment of the enterprise's products was carried out and a diagnosis of the enterprise's performance was made. In the practical part, a business plan for the improvement of a commercial enterprise in the field of dairy production was developed, which proved the high efficiency of the project.

Key words: enterprise, planning, business plan, economic efficiency

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ПІДПРИЄМСТВО ЯК ПЕРВИННА ЛАНКА ЕКОНОМІКИ	6
1.1. Соціально-економічна природа підприємства та його основні функції	6
1.2. Роль планування у забезпеченні ефективності підприємницької діяльності.....	13
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ “БАЛАКЛІЙСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД”	21
2.1. Характеристика підприємства	21
2.2. Оцінка стану та динаміки виробничих ресурсів підприємства	26
2.3. Оцінка результативності роботи підприємства	31
РОЗДІЛ 3. БІЗНЕС-ПЛАН РОЗВИТКУ ТОВ “БАЛАКЛІЙСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД”.....	39
3.1. Резюме	39
3.2. Опис продукту	40
3.3. Маркетинговий план.....	42
3.4. Виробничий план.....	46
3.5. Організаційний план	50
3.6. Фінансовий план	51
3.7. Оцінка ризиків	56
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ	60
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	70
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Сучасна економічна ситуація диктує підприємствам новий підхід до внутрішньофірмового планування. Планування необхідно будь-якій організації, що має намір виживати якось в майбутньому. Підприємства змушені шукати такі форми й моделі планування, які забезпечували б максимальну ефективність прийнятих рішень.

Актуальність теми кваліфікаційної роботи полягає в тому, що в Україні відбуваються глибокі економічні зміни, обумовлені поверненням країни в русло загальних економічних процесів світового розвитку. Іде докорінна перебудова колишнього механізму управління економікою, його заміна ринковими методами господарювання. Для сучасного ринку характерні дуже складні умови розвитку виробництва, висока конкуренція однотипних товарів. Тому саме постійний контроль та розробка заходів щодо забезпечення ефективності діяльності підприємства є головною проблемою для засновників та керівництва. Оптимальним варіантом досягнень таких рішень є бізнес-план.

Оволодіння мистецтва складання бізнес-планів сьогодні стає актуальним з кількох причин:

- господарські проблеми змінюються й ставлять досвідчених керівників перед необхідністю по-новому розглядати свої майбутні заходи, і готуватися до незвичної справи - боротьбі з конкурентами, у якій не буває дріб'язків;
- для одержання інвестицій і підйому економіки необхідно вміти обґрунтовувати свої заявки й доводити інвесторам життєздатність і реальність своїх планів.

Все це зумовлює необхідність і своєчасність розробки теми випускної дипломної роботи.

Метою даної кваліфікаційної роботи є огляд теоретичних положень щодо діяльності підприємств в Україні, дослідження поточного стану ТОВ

“Балаклійський молокозавод” та розробка на цій основі бізнес-плану щодо його розвитку.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються наступні завдання:

- визначення економічної природи і функцій підприємства;
- характеристика логіки розробки та ролі бізнес-плану у розвитку підприємств;
- характеристика діяльності підприємства;
- діагностика виробничих ресурсів підприємства;
- аналіз результативності діяльності та фінансового стану підприємства як передумова розробки бізнес-плану;
- розробка бізнес-плану проекту розвитку підприємства.

Об’єктом дослідження кваліфікаційної роботи є господарська діяльність базового підприємства, а предметом дослідження – забезпечення ефективного розвитку підприємства шляхом впровадження бізнес-плану.

Інформаційними джерелами для написання дипломної роботи були нормативно-правові акти з питань підприємницької діяльності, організації бухгалтерського обліку і фінансової звітності, національні положення (стандарти) та бухгалтерська і фінансова звітність базового підприємства.

Структурно робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаної літератури та додатків.

В першому розділі розглянуті теоретичні аспекти економічної природи підприємства, характеристика видів економічної діяльності в Україні, структура та фактори, що визначають її ефективність, логіка розробки та роль бізнес-плану.

В другому розділі виконано оцінку господарської діяльності базового підприємства, розглянуто вихідні передумови його подальшого розвитку.

В третьому розділі розроблено бізнес-план розвитку базового підприємства, проведено оцінку економічної ефективності запропонованого бізнес-плану та оцінку ризиків господарської діяльності.

В четвертому розділі розглядаються питання охорони праці на підприємстві.

Робота викладена на 72 сторінках друкованого тексту, містить 5 рисунків, 17 таблиць, 2 додатки. Список літератури складається з 35 джерел.

РОЗДІЛ 1

ПІДПРИЄМСТВО ЯК ПЕРВИННА ЛАНКА ЕКОНОМІКИ

1.1. Соціально-економічна природа підприємства та його основні функції

Будь-яке суспільство для забезпечення нормального (достатньо комфортного) рівня своєї життєдіяльності здійснюється безліч видів конкретної праці. З цією метою люди створюють певні організації (трудові колективи), які спільно виконують ту чи ту місію (реалізують програму або мету) і діють на засаді певних правил і процедур. Проте мета й характер діяльності таких численних організацій різні. За цією ознакою їх можна поділити на дві групи: підприємницькі (комерційні), що функціонують і розвиваються за рахунок власних коштів, і непідприємницькі (некомерційні), існування яких забезпечується бюджетним фінансуванням держави. Організації з підприємницьким характером діяльності називають підприємствами.

Підприємство — це організаційно виокремлена та економічно самостійна основна (первинна) ланка виробничої сфери народного господарства, що виготовляє продукцію (виконує роботу або надає платні послуги) [26, с. 48].

Кожне підприємство має історично сформовану конкретну назву — завод, фабрика, шахта, електростанція, майстерня, ательє тощо; може включати кілька виробничих одиниць — заводів або фабрик (комбінат, виробниче об'єднання). У більшості країн з розвинутою ринковою економікою такі виробничі одиниці називають фірмами. Під словом «фірма» розуміють підприємства, що здійснюють господарську діяльність у галузях промисловості, будівництва, сільського господарства, транспорту, торгівлі тощо з метою одержання кінцевого фінансового результату — прибутку. Кожна з них визначає для себе певне фірмове найменування, під яким її записують до державного реєстру своєї країни. Фірмове найменування, як правило, включає ім'я та прізвище одного чи кількох власників фірми, відображає характер її діяльності, правовий статус та форму господарювання. В окремих країнах досить поширені більш конкретні

найменування фірм. Наприклад, в Англії вони мають назву компаній, США — корпорацій, країнах континентальної Європи — товариств [30, с. 72].

Важливо знати, що кожне підприємство або фірма є юридичною особою, має замкнуту систему обліку та звітності, самостійний баланс, розрахунковий рахунок у банку, печатку з власною назвою, а також товарний знак (марку) у вигляді певного терміна, символу, малюнка або комбінації таких. Фірмовий знак (марка) служить для ідентифікації товарів або послуг продуцента (продавця) та їх виокремлення на ринку від продукції (послуг) конкурентів.

Для ефективного господарювання істотним є визначення цілей створення та функціонування підприємства. Генеральну (головну) мету підприємства, тобто чітко окреслену причину його існування, у світовій економіці заведено називати місією. Здебільшого місією сучасного підприємства вважають виробництво продукції (послуг) для задоволення потреб ринку та одержання максимально можливого прибутку.

На основі загальної місії підприємства формулюються і встановлюються загальнофірмові цілі, які мають відповідати певним вимогам [40, с. 105]:

- по-перше, цілі підприємства мають бути конкретними і піддаватися вимірюванню. Формулювання цілей у конкретних формах створює вихідну базу відліку для наступних правильних господарських та соціальних рішень. Завдяки цьому можна більш обґрунтовано визначити, наскільки ефективно підприємство діє в напрямку здійснення своїх цілей;

- по-друге, цілі підприємства мають бути орієнтованими в часі, тобто мати конкретні горизонти прогнозування. Цілі звичайно встановлюються на тривалі або короткі проміжки часу. Довготермінова мета має горизонт прогнозування, що дорівнює п'яти рокам, інколи більше (7-10 років) — для передових у технічному відношенні фірм; короткотермінова — в межах одного року.

- по-третє, цілі підприємства мають бути досяжними і забезпечувати підвищення ефективності його діяльності. Недосяжні або досяжні частково цілі спричиняють негативні наслідки, зокрема блокування прагнення працівників ефективно господарювати, зменшення рівня їхньої мотивації, погіршення

показників інноваційної, виробничої та соціальної діяльності підприємства, зниження конкурентоспроможності його продукції на ринку;

- по-четверте, з огляду на динаміку ефективності виробництва множинні цілі підприємства повинні бути взаємно підтримуваними, тобто дії і рішення, що необхідні для досягнення однієї мети, не можуть не перешкоджати реалізації інших цілей. Інше може привести до виникнення конфліктної ситуації між підрозділами підприємства, відповідальними за досягнення різних цілей.

У кінцевому підсумку цілі підприємства мають бути чітко сформульовані для кожного виду його діяльності, що є важливим для суб'єкта господарювання, котрий прагне спостерігати і вимірювати результати цієї діяльності.

Слід відмітити, що цілі підприємства будуть значущою частиною стратегічного планування у тому разі, коли їх не лише правильно сформульовано та ефективно систематизовано, а й достатньо про них інформовано весь персонал і відпрацьовано дійову систему стимулювання їхнього здійснення.

У практиці господарювання кожне підприємство, що є складною виробничо-економічною системою, здійснює багато конкретних видів діяльності, котрі за ознакою спорідненості можна об'єднати в окремі головні напрямки (рис. 1.1) [11, с. 58].

Відповідно до логіки й послідовності стадій відтворювального процесу визначальним напрямком діяльності кожного підприємства за умов ринкових відносин є вивчення ринку товарів, або ситуаційний аналіз. Такий аналіз повинен передбачати комплексне дослідження ринку, рівня конкурентоспроможності й цін на продукцію, інших вимог покупців товару, методів формування попиту та каналів товарообігу, зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства.

Результати вивчення ринку товарів служать вихідною базою для обґрунтування конкретних шляхів удосконалення й розвитку інноваційної діяльності підприємства на перспективний період. Інноваційна діяльність охоплює науково-технічні розробки, технологічну й конструкторську підготовку виробництва, запровадження технічних, організаційних та інших нововведень,

формування інвестиційної політики на найближчі роки, визначення обсягу необхідних інвестицій тощо [17, с. 46].

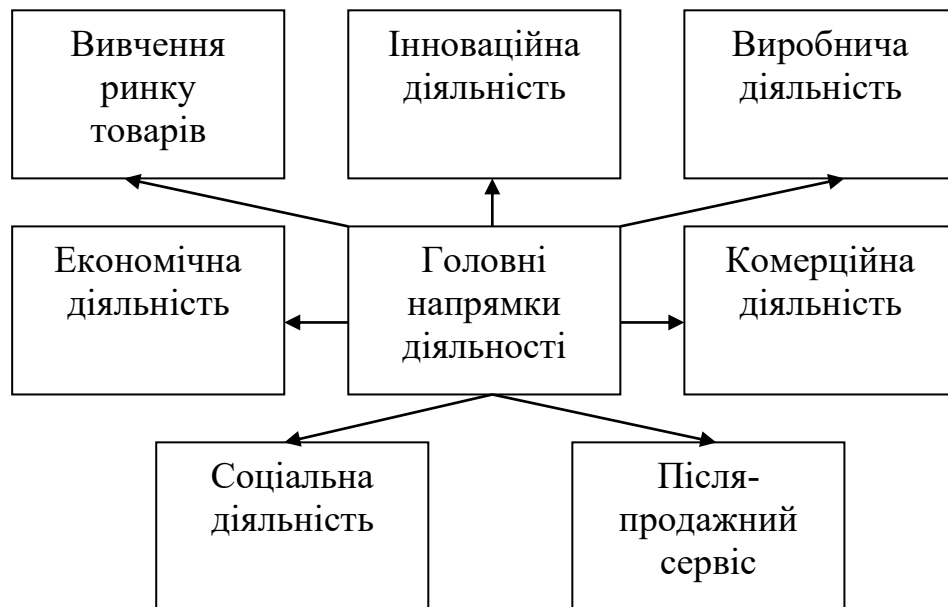

Рис. 1.1. Взаємоузгодженні головні напрямки діяльності підприємств-продуцентів

Наступним найбільш складним за обсягом і вирішенням організаційно-технічних завдань напрямком є виробнича діяльність підприємства, її організація та оперативне регулювання у просторі й часі. З усієї сукупності постійно здійснюваних заходів, що з них складається виробнича діяльність, найважливішими треба вважати: обґрунтування обсягу виготовлення продукції певної номенклатури та асортименту відповідно до потреб ринку; формування маркетингових програм для окремих ринків і кожного виду продукції, їхню оптимізацію відносно виробничих можливостей підприємства; збалансування виробничої потужності та програми випуску продукції на поточний і кожний наступний рік прогностного періоду; забезпечення виробництва необхідними матеріально-технічними ресурсами; розробку й дотримання узгоджених у часі оперативно-календарних графіків випуску продукції.

Ефективність інноваційно-виробничих процесів, постійно здійснюваних на кожному підприємстві, визначається рівнем його комерційної діяльності,

значущість якої за умов ринку істотно зростає. Це очевидно, оскільки від масштабів та якості саме цього напрямку діяльності підприємства найбільшою мірою залежить фінансова результативність виробництва, яку найповніше характеризує величина одержуваного прибутку. Необхідною умовою досягнення бажаного успіху комерційної діяльності є дійова реклама і безпосередня організація збуту своєї продукції, розвиток системи товарних бірж, належне стимулювання покупців [22, с. 64].

І ще одним важливим напрямком діяльності підприємства, який завершує послідовний цикл відтворювального процесу, слід вважати післяпродажний сервіс багатьох видів товарів — машин та устаткування, автомобілів, комп'ютерної, розмножувальної, медичної, складної побутової техніки, інших виробів виробничо-технічного й споживчого призначення. Післяпродажний сервіс охоплює пусконаладжувальні роботи у сфері експлуатації (використання) куплених на ринку товарів, їхнє гарантійне технічне обслуговування протягом певного терміну, забезпечення необхідними запасними частинами і проведення ремонтів під час нормативного строку служби тощо. Він є важливим джерелом інформації для продуцентів про надійність і довговічність виготовлених технічних засобів, а також про потрібні експлуатаційні витрати. Ця інформація використовується продуцентами для вдосконалення продукції, оптимізації строків оновлення її номенклатури та асортименту.

До інтегрованого напрямку, що охоплює багато конкретних видів, належить економічна діяльність підприємства. Зокрема вона включає: стратегічне та поточне планування, облік і звітність, ціноутворення, систему оплати праці, ресурсне забезпечення виробництва, зовнішньоекономічну та фінансову діяльність тощо. Цей напрямок є визначальним для оцінки й регулювання всіх елементів системи господарювання на підприємстві. Зміст окремих видів економічної діяльності підприємства детальніше буде висвітлено у відповідних розділах цього підручника.

Непересічне значення має соціальна діяльність, оскільки вона істотно впливає на ефективність усіх інших напрямків і конкретних видів діяльності

(інноваційної, виробничої, комерційної, економічної), результативність яких безпосередньо залежить від рівня професійної підготовки й компетентності всіх категорій працівників, дійовості застосовуваного мотиваційного механізму, постійно підтримуваних на належному рівні умов праці та життя трудового колективу. Тому ефективне управління персоналом має бути пріоритетним і найважливішим напрямком діяльності кожного підприємства за умов соціально орієнтованої ринкової економіки [28, с. 317].

В Україні формується різноманітна структура економіки. Свідченням цього є поява різних підприємницьких структур, властивих ринковій економіці.

Перша ознака підприємства — самостійність у системі господарства країни. Підприємство має самостійний баланс(грошове вираження стану засобів виробництва), розрахунковий рахунок у банку, печатку з назвою підприємства, товарний знак (для промислових підприємств). Підприємство має свій трудовий колектив з його специфічними інтересами. Підприємство — це сукупність засобів виробництва та робочої сили. Фактори виробництва — праця, земля, капітал, які є трьома китами економіки, — функціонують та розвиваються тільки об'єднавшись у рамках конкретних підприємств. Кожне підприємство має різні фактори виробництва і по-різному комбінує їх. Наприклад, взуттєва фабрика та хлібозавод використовують аж ніяк не схожі верстати, обладнання, сировину, а їхні робітники мають різні професії. На різних підприємствах застосовується різні технології виробництва. Це означає, що дані підприємства технологічно і територіально відособлені, як одне від одного, та від інших підприємств. У цьому розумінні підприємством можна визначити технологічне поєднання факторів виробництва.

Кожне підприємство спеціалізується на виготовленні певного товару чи дані послуги. Поєднання факторів виробництва у процесі створення товару завершується випуском готової продукції, тобто виробничі процеси в рамках підприємства набувають завершеності у вигляді кінцевого результату.

Кожне підприємство, крім технологічно-територіальної, характеризується ще й економічною відособленістю. Все майно підприємства, з усіма засобами

виробництва й технологіями, є власністю фірмами, яка володіє даним підприємством. Отже, і підприємство розпоряджається своїм майном. На цій підставі воно самостійно складає виробничу програму набирає кадри, здійснює управління виробничим процесом, реалізує одержану продукцію, відшкодовує свої витрати та отримує прибуток. Навіть у такому схематичному переліку знайшли відображення всі основні економічні процеси та явища. В економіці підприємства у мініатюрі відбивається вся економіка, з усіма її головними процесами: виробництво, обмін, розподіл, споживання [35, с. 94].

Але було б неправильно зводити усе життя підприємства лише до технологічних і господарських процесів.

Підприємство — це завжди соціальний осередок суспільства, певний колектив співробітників. На підприємстві проходить важлива частина життя людини, через колектив відбувається її розвиток, духовне зростання. Від злагоди у колективі залежить економічний успіх підприємства. Усім відомо, якого великого значення надають почуттю колективізму на японських підприємствах. Під час знайомства японець називає не своє прізвище, а фірму де він працює. Наприклад, добре знані фірми "Sony", "Panasonic" тощо.

Основна мета економіки — це створення товарів і послуг для задоволення потреб населення з найменшими витратами на виробництво та реалізацію продукції. Саме цю мету і покликані реалізувати підприємства, в цьому і полягає їх основна функція. Іншими словами, функцією кожного підприємства є максимально можливий випуск суспільно корисної продукції при найменших витратах.

Діяльність будь-якого підприємства підпорядкована реалізації його основної виробничої функції — створенню максимуму товарів чи послуг для задоволення потреб суспільства при найменших витрат виробництва. Для здійснення цієї функції підприємство розгортає діяльність у різних сферах, виконуючи у кожній із них специфічні функції [28, с. 246].

Виробничо-технологічні функції підприємства пов'язані із забезпеченням процесу виробництва необхідними засобами та їх використанням, упровадженням новітніх технологій, раціоналізацією виробничих процесів і винахідництвом.

Економічні функції підприємства — управління процесами виробництва та збуту товарів, укладання контрактів, наймання працівників і раціонально організація їхньої праці, розподіл доходів (заробітної плати та прибутку), розрахунок економічної ефективності, ціноутворення, вивчення ринку.

Соціальні функції підприємства такі: поліпшення умов праці та відпочинку співробітників, створення сприятливого психологічного клімату в колективі, надання допомоги та пільг працівникам і членам їхніх сімей, благодійна діяльність.

Крім зазначених функцій, які виконує підприємство у межах національної економіки, є зовнішньоекономічні функції. Підприємство бере участь у міжнародному обміні товарів, спільному з іноземними партнерами виробництві, будівництві, науково-технічному співробітництві.

Отже, підприємство є основною організаційною ланкою господарства будь-якої країни. Підприємство — самостійний господарюючий статусний суб'єкт, який має права юридичної особи та здійснює виробничу, науково-дослідницьку і комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку (доходу) [22, с. 87]. Підприємство здійснює будь-які види господарської діяльності, якщо вони не заборонені законодавством України і відповідають цілям, передбаченим статутом підприємства. У разі збиткової діяльності підприємства держава, якщо вона визнає продукцію цих підприємств суспільно необхідною, може надавати таким підприємствам дотацію, інші пільги.

1.2. Роль планування у забезпеченні ефективності підприємницької діяльності

При переході в Україні до ринкових відносин планування виявилось практично напівзабутим. Це відбулося внаслідок поверхневого сприйняття

ринкової економіки, нерозуміння виниклих з її утвердження проблем і шляхів їх вирішення через перевагу найпростіших закордонних штампів над складним, багатограним вітчизняним досвідом і забуття національних економічних традицій.

Через неспроможність подібного підходу економічні труднощі змусили згадати, що планування — одна з найважливіших функцій управління будь-яким виробництвом. Саме з планування і починається як створення, так і функціонування комерційної організації. Процвітаючі керівники добре знають, що усі великі битви спочатку виграються на папері, після ретельно розробленого плану, і тільки потім — на практиці.

Досвід радянської економіки, завдяки якому в Україні утвердилося планування, безумовно, містив чимало архаїчного, відкинутого життям. Це насамперед вплив держави на процес планування роботи підприємства, зайва централізованість і директивність, відрив планування від вимог ринку та ін. Разом з цим, у ньому було і чимало цінного: прогнозування соціально-економічних процесів, наукове нормування використання ресурсів, внутрішньофірмове планування — усе це повинне бути затребуваним сучасною економікою [14, с. 44].

Як вітчизняний, так і закордонний досвід показують, що недооцінка планування підприємницької діяльності в ринкових умовах, зведення його до мінімуму чи ігнорування, некомпетентне здійснення найчастіше призводять до великих, нічим не виправданих економічних втрат і, у кінцевому підсумку, до банкрутства підприємств. Тому грамотна економічна політика полягає не у запереченні планування, а в його використанні.

Це стосується планування і на державному рівні, і на галузевому (корпоративному), і на рівні окремого підприємства. Планування на державному і галузевому рівнях в умовах ринкової економіки має здебільшого рекомендаційний характер, у той час як план, розроблений підприємством, — це зобов'язання, яке має бути виконане.

Запланувати діяльність підприємства — означає скласти план його функціонування і розвитку й надалі контролювати його виконання. Планування діяльності підприємства полягає в обробці інформації з обґрунтування м майбутніх дій і у визначенні найкращих способів досягнення намічених підприємством цілей. Призначення планування можна виразити словами Огюста Конта: “Знати, щоб передбачати; передбачати, щоб керувати” [20, с. 94].

Найвизначніший представник російської економічної школи М.Д. Кондратьєв визначав план як систему перспектив, реалізація яких досягається органами регулювання виробництва [20, с. 94].

Відомий сучасний фахівець у галузі планування підприємницької діяльності Дитгер Хан розрізняє планування в широкому і вузькому сенсі. У широкому — планування являє собою прийняття управлінських рішень, пов’язаних з майбутніми подіями. З цього погляду планування охоплює процес складання і прийняття планів. У вузькому сенсі — планування — це виявлення майбутніх подій. На цій основі розробляють стратегію підприємства. Планування означає систематичну підготовку до формування майбутнього підприємства.

Д. Хан визначає планування як передбачення майбутніх подій шляхом цілеспрямованого пошуку, оцінки і добору альтернатив, що ґрунтується на визначених гіпотезах про стан зовнішнього середовища [20, с. 95].

У сучасних економічних умовах планування діяльності підприємства безпосередньо пов’язано з маркетингом. Можна сказати, що планування підприємницької діяльності — це технічний бік маркетингу (або маркетинг являє собою змістовний бік планування).

На невеликих підприємствах функції планування і маркетингу часто поєднують. У цьому є закономірність, оскільки дослідження ринку, будучи функцією маркетингу, — відправна точка планової діяльності. Якщо колись планову систему розглядали як альтернативу ринку, то сьогодні вона — складова частина ринкової економіки.

Роль бізнес-плану в діяльності підприємств широка і багатофункціональна. З одного боку, бізнес-план може розглядатися як інструмент стратегічного

планування діяльності підприємства, дозволяючи визначати цілі і задачі його функціонування і формувати систему заходів щодо досягнення поставлених цілей [6, с. 317].

З іншого боку, бізнес-план є могутнім інструментом контролю за діяльністю всіх служб і підрозділів підприємства, і насамперед інструментом контролю за доходами і витратами. Він дозволяє вищому керівництву підприємства провести оцінку й аналіз фактично досягнутих результатів, виявити причини можливих відхилень від планових показників і скоординувати діяльність підприємства таким чином, щоб досягти всіх запланованих результатів у повному обсязі.

Бізнес-плани складають звичайно по наступним причинах:

1. Для зовнішнього використання. Щоб представити справу в найбільш вигідному світлі людям ззовні, наприклад, інвесторам.

2. Для внутрішнього користування. Тут справа представляється з усіма сильними і слабкими сторонами. Цей бізнес-план використовується постійно як інструмент управління.

Можна досягти істотних переваг, якщо починати з бізнес-плану для внутрішнього використання. У процесі його написання можна розглядати багато питань, що, можливо, ніколи не будуть записані в зовнішньому. Однак, інвестори напевно зададуть подібні питання, щоб "відчути" серйозність пророблення. Ті, хто не підготовлений до цих питань, виявляться в невідповідному положенні.

Наприклад, може з'ясуватися, що не були пророблені питання про те, чи дійсно потрібний інвестор чи краще сконцентруватися на збільшенні продуктивності. Коли в кінцевому рахунку Ви зрозумієте, що могли б вижити і процвітати і без того, щоб віддавати 30% доходів інвестору, Ви будете почувати себе обманутим і експлуатованим, а інвестор не буде розуміти в чому проблема [8, с. 83].

Усі варіанти і стратегія розвитку повинні бути пророблені заздалегідь, при написанні внутрішнього бізнес-плану. А якщо залучення інвестора виявиться виправданим, тоді й інвестор, і фірма будуть мати тверду основу для угоди. Таким

чином, складання в першу чергу внутрішньо орієнтованого бізнес-плану — в інтересах обох сторін.

Бізнес-план підприємства є одним з перших узагальнюючих документів обґрунтування інвестицій і містить укрупнені дані про плановану номенклатуру й обсяги випуску продукції, характеристики ринків збуту і сировинної бази, потребу виробництва в земельних, енергетичних і трудових ресурсах, а також містить ряд показників, що дають представлення про комерційну, бюджетну і економічну ефективність розглянутого проекту й у першу чергу учасників-інвесторів, що представляють інтерес для проекту.

Бізнес-план виступає як об'єктивна оцінка власної підприємницької діяльності фірми й у той же час необхідний інструмент проектно-інвестиційних рішень відповідно до потреб ринку. У ньому характеризуються основні аспекти комерційного підприємства, аналізуються проблеми, з якими воно зіштовхнеться, і визначаються способи їхнього вирішення. Отже, бізнес-план — одночасно пошукова, науково-дослідницька і проектна робота. Не буде перебільшенням назвати бізнес-план основою управління не тільки комерційним проектом, але і самим підприємством. Завдяки бізнес-плану в керівництва з'являється можливість глянути на власне підприємство як би з боку. Сам процес розробки бізнес-плану, що включає детальний аналіз економічних і організаційних питань, змушує мобілізуватися. Метою бізнес-плану може бути одержання кредиту, чи залучення інвестицій, визначення стратегічних і тактичних орієнтирів фірми й ін. [24, с. 106].

Бізнес-план передбачає рішення стратегічних і тактичних задач, що стоять перед підприємством, незалежно від його функціональної орієнтації

- організаційно-управлінська і фінансово-економічна оцінка стану підприємства;

- виявлення потенційних можливостей підприємницької діяльності, аналіз сильних і слабких його сторін;

- формування інвестиційних цілей на планований період.

Задачами бізнес-плану є:

- сформулювати довгострокові і короткострокові цілі фірми, стратегію і тактику їхнього досягнення;
- визначити конкретні напрямки діяльності фірми, цільові ринки і місце фірми на цих ринках;
- вибрати асортимент і визначити показники товарів і послуг, що будуть запропоновані фірмою споживачам;
- оцінити виробничі і невиробничі витрати;
- визначити склад маркетингових заходів щодо вивчення ринку, стимулюванню продаж, ціноутворенню тощо;
- оцінити фінансове положення фірми і відповідність наявних фінансових і матеріальних ресурсів можливостям досягнення поставлених цілей і т.д.

Бізнес-план виконує наступні основні функції, а саме:

- є інструментом, за допомогою якого підприємець може оцінити фактичні результати діяльності за визначений період;
- може бути використаний для розробки концепції ведення бізнесу в перспективі;
- є інструментом добування фінансових ресурсів;
- являє собою інструмент реалізації стратегії підприємства.

Таким чином, бізнес-план дозволяє проаналізувати можливості діяльності підприємства й обґрунтувати вибір пріоритетних цілей, тобто визначити стратегію функціонування фірми.

Рис. 1.2. характеризує загальну логіку розробки бізнес-плану. На практиці можливі й певні відхилення.

У залежності від ринкової ситуації і мети складання бізнес-плани можуть бути різні. Бізнес-плани розробляються в різних модифікаціях у залежності від призначення: по бізнес-лініям (продукція, роботи, послуги, технічні рішення), по підприємству в цілому (новому чи вже діючому). Бізнес-план може бути націлений як на розвиток підприємства, так і на його фінансове оздоровлення. Також може плануватися діяльність усього чи підприємства його окремого підрозділу.

Рис. 1.2. Логіка послідовності розробки бізнес-плану

Основні цілі і задачі бізнес-плану полягають в наступному [44, с. 71]:

1. Бізнес-план служить для обґрунтування передбачуваного бізнесу й оцінки результатів за визначений період часу. У цьому зв'язку він може розглядатися як мірило досягнення успіху.

2. Бізнес-план є документом, що дозволяє висвітлити курс дій і керувати бізнесом. Тому бізнес-план можна представити як невід'ємний елемент стратегічного планування і як керівництво для виконання і контролю.

3. Бізнес-план у більшості випадків використовується як засіб одержання необхідних інвестицій. У цьому аспекті він служить наживкою для інвесторів і могутнім інструментом фінансування бізнесу.

4. Важливо розглядати бізнес-план як сам процес планування і внутрішньофірмового управління. У цьому плані він представляється як постійно оновлюваний документ, що робить організацію сприйнятливою до різного роду нововведень — технічних, технологічних, організаційних, економічних та ін.

5. Бізнес-план може бути гарною рекламою для пропонованого бізнесу, створюючи ділову репутацію і будучи своєрідною візитною карткою організації, тому він повинний бути компактным, красиво і кваліфіковано оформленим, інформаційно спрямованим.

6. Бізнес-план є свого роду документом, що страхує успіх пропонованого бізнесу. Він демонструє готовність підприємства йти на ризик і отримувати прибутки.

7. Бізнес-план — інструмент самонавчання. У цьому аспекті його розробка — це процес пізнання і самопізнання.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА РЕЗУЛЬТАТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ “БАЛАКЛІЙСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД”

2.1. Характеристика підприємства

Молочна промисловість - одна із провідних галузей агропромислового комплексу України. Питома вага галузі в загальному обсязі харчової та переробної промисловості складає 19%. Молочні продукти становлять обов'язкову складову раціону харчування кожної людини. Науково обґрунтована норма споживання молока і молокопродуктів становить 380 кг на душу населення в рік, із них незбираного молока - 120 кг, знежиреного - 6,8 кг, сиру - 8 кг, сиру та бринзи - 6,6 кг, сметани - 5,8 кг, вершкового масла - 6 кг. Раціональна норма споживання молока і молокопродуктів, розроблена з огляду на погіршення екологічної ситуації в Україні після катастрофи на Чорнобильській АЕС, становить 403 кг на душу населення в рік. У структурі товарної продукції молокопродуктового підкомплексу на продукцію виробників сировини - сільськогосподарських господарств - припадає 78%, переробних підприємств - 22% [24].

У структурі валової продукції молокопереробних підприємств частка цільномолочної продукції дорівнює 31%, масла - 59%, сиру - 8,4%. Молочне скотарство забезпечує понад 25% валової продукції сільського господарства України.

На ринку молочної сировини фактичними монополістами впродовж 2015-2023 рр. виступають невеликі й приватні господарства. У 2023 році частка приватного сектору в загальному обсязі виробництва молока становила 83% (у 1990 р. - 24,1%, 2000-му - 70,9%, 2010-му - 81%, у 2015 р. - 80,7%) [24]. Одним із сучасних молокопереробних підприємств України та миколаївської області, зокрема, є ТОВ “Балаклійський молокозавод”.

ТОВ “Балаклійський молокозавод” — це підприємство з переробки молочної сировини і виробництва на високотехнологічному обладнанні молочної продукції та масла вершкового з повною автоматизацією виробничих процесів, що відповідають європейським стандартам і нормативам. Компанія ТОВ "БАЛАКЛІЙСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД" зареєстрована 09.12.2022 за юридичною адресою Україна, Миколаївська обл., місто Миколаїв, вул. Потьомкінська. Керівником організації є Карновська Тетяна Володимирівна. Розмір статутного капіталу складає 35 000 000,00 грн. Довгі роки завод спеціалізувався на виробництві масла вершкового, випуск продукції з незбираного молока сягав лише 4%. На той час асортимент налічував 11 видів продукції. Чисельність працюючих складала 58 осіб.

В 2024 році виріс цех із виробництва технічного казеїну, згодом проклали газову магістраль та розпочали модернізацію і технічне переоснащення цехових ліній. Підсумки роботи за 2020 рік засвідчили збільшення обсягів виробництва, розширення асортименту, підвищення попиту, освоєння нових ринків збуту, що дало змогу переоснастити, модернізувати виробництво. Закуплено і встановлено закордонні станки для пакування продукції в паперові пакети типу «Пюр-пак» та полістирольні стаканчики. За проектом чеської фірми «Global servis» наприкінці 2021 року введено в експлуатацію автоматизований цех з виробництва кисломолочної продукції, повної реконструкції зазнають лінії з виробництва сметани, вершків, йогурту.

В 2022 році було завершено реконструкцію приймального відділення сировини виробничого цеху. Крок за кроком перетворюються плани з модернізації не лише виробництва, а й інших об’єктів. Так, в 2021 році було відкрито новий офіс відділу збуту, в 2022 році побудовано двоповерхову прохідну, а в 2023 році – автоматизовану мийку автомобілів.

На сьогоднішній день ТОВ “Балаклійський молокозавод” – це модернізоване підприємство європейського рівня, яке спеціалізується по переробці молочної сировини та виробництві на сучасному обладнанні в умовах високої гігієни, молочної продукції та масла вершкового. Процес прийому сировини, обробки та

кінцевого приготування продукції повністю автоматизовано, за якістю вихідної продукції «слідкує» комп'ютер. Високу санітарну обробку усіх ліній забезпечує автоматизована мийка.

Відбір та аналіз проходить на всіх етапах технологічного процесу – від контролю якості сировини, допоміжних матеріалів, харчових компонентів – до виходу готової продукції. На підприємстві діють чотири лабораторії – лабораторія приймання молока, хімічна, радіологічна та мікробіологічна.

Завдяки використанню новітніх передових технологій та впровадженню комп'ютеризованого регулювання, контролю технологічних процесів, постійно забезпечується високий рівень якості продукції. Але цього недостатньо, необхідно ще й привернути увагу споживача, завоювати його довіру. Тому підприємство вкладає в поняття «якість» не лише якість продукції, а й якість обслуговування, взаємостосунків з замовниками та споживачами.

Місія ТОВ «Балаклійський молокозавод» — забезпечення п'яти «Я»: якість для Замовників; якість для Засновників; якість для Персоналу; якість для Постачальників; якість для Суспільства.

Асортимент продукції, в зручній, яскравій упаковці з фірмовим дизайном налічує понад 100 найменувань, постійно поновлюється та розширюється, що дає змогу задовольнити смаки найвибагливішого споживача. Продукція представлена торговими марками «КАГМА», «ЗДОРОВ'Я», «ЮНІОР» – молоко, в т.ч. пряжене, кефір, симбіомакс, ряжанка, закваска, йогурт, сметана, масло, сир кисломолочний. Важливим є те, що вся продукція виробляється з натуральної сировини.

Щодоби підприємством переробляється до 60 тонн молока. Серед постачальників сировини є агрофірма «Перемога», дочірнє підприємство «Дослідне господарство «Еліта» Миронівського інституту пшениці ім. В.Ремесла, фермерське господарство «Мальований», де встановлено автоматизовані доїльні зали.

ТОВ «Балаклійський молокозавод» має власний автопарк, який налічує більше 50 одиниць транспорту. Чітка, злагоджена робота відділу збуту та

автопарку щоденно забезпечує споживачів натуральними, смачними та корисними молочними продуктами.

Продукція підприємства реалізується як на регіональному так і національному ринках, але основним ринком збуту залишається Миколаївська область. Якісна продукція завжди підкріплена попитом споживачів і забезпечує постійне збільшення обсягів продажу.

Успіхи вагомі, та вони не стають приводом для задоволеності. Дійшла черга виходити на європейський рівень. Тож було прийнято рішення про впровадження системи управління якістю на відповідність вимогам сьогодення. До цієї знакової події колектив просувався цілеспрямовано та впевнено, і вже в 2020 році на підприємстві було впроваджено систему управління якістю на відповідність вимогам стандарту ДСТУ ISO 9001–2001, а в 2022 році ТОВ “Балаклійський молокозавод” пройшло сертифікацію згідно зі стандартом ДСТУ ISO 9001 – 2009, увібравши в себе передовий світовий досвід забезпечення високоякісної продукції на всіх етапах виробництва.

У 2021 році на ТОВ “Балаклійський молокозавод” приступили до розробки системи управління безпечністю харчових продуктів, та вже на початку 2023 року підприємство пройшло сертифікацію на відповідність ДСТУ ISO 22000:2023. Також не менш важливою подією 2023 року стало встановлення та введення в експлуатацію нового сучасного обладнання для розливу та фасування молочної продукції в ПЕТ-пляшку. Відтепер споживачі можуть вживати продукцію в цьому зручному форматі. Асортимент включає молоко, закваску та йогурти з різними наповнювачами. Підприємство виробляє продукцію лише з натуральної сировини. Політика в сфері якості спрямована на задоволення потреб та очікувань споживачів, персоналу, охорону навколишнього середовища та безпеку праці.

Про високий рівень діяльності ТОВ “Балаклійський молокозавод” свідчать числені нагороди.

ТОВ “Балаклійський молокозавод” постійно відслідковує розвиток ринку молочних продуктів, проводить дослідження, вивчає попит та оперативно реагує

на зміни, вимірює, аналізує та поліпшує показники вимірювання процесів, визначає області та шляхи вдосконалень для досягнення встановлених цілей. На підставі щорічної програми проведення внутрішніх аудитів постійно проводяться аудиторські перевірки підприємства з метою визначення результативності та ефективності діяльності, самооцінки, вивчення можливостей, визначення сильних сторін для вдосконалення діяльності структурних підрозділів. Політика в сфері якості спрямована на задоволення потреб та очікувань споживачів, персоналу, охорону навколишнього середовища, безпеку праці. Кожен працівник підприємства обізнаний з Місією, Баченням та Системою цінностей ТОВ “Балаклійський молокозавод”. Діяльність підприємства передбачає зміцнення кадрового персоналу, підвищення професійного рівня працівників.

Колектив підприємства, що натеper налічує до 150 осіб, впевнено дивиться в майбутнє, тому що добре знає — саме висока якість продукції є гарантом та запорукою успіху в умовах жорсткої конкуренції. Завжди тримаючи руку на пульсі часу, сьогодні ТОВ “Балаклійський молокозавод” — це підприємство, яке з впевненістю дивиться у майбутнє в напрямку здобуття нових успіхів.

2.2. Оцінка стану та динаміки виробничих ресурсів підприємства

Аналіз засобів праці розпочинають з вивчення обсягу та динаміки основних засобів. Збільшення вартості основних засобів може свідчити не тільки про ріст виробничого потенціалу підприємства, але і про зниження мобільності капіталу, зменшення власного оборотного капіталу та погіршення показників фінансової стійкості. Враховуючи ці негативні наслідки росту вартості основних засобів, виникає необхідність детальної оцінки доцільності відволікання фінансових ресурсів на ці вкладення. В процесі аналізу досліджуваного підприємства перш за все слід розглянути технічний рівень розвитку виробництва, склад, структуру, показники руху, технічний стан та забезпеченість підприємства основними засобами.

Основні засоби, що беруть участь у виробництві, поділяють на активні, що безпосередньо діють на предмети праці (машини й устаткування), і пасивні, що створюють умови для виробничого процесу (будівлі, споруди, господарський інвентар та ін.).

Для аналізу структури основних засобів підприємства, їх динаміки, рівня оновлення і зносу використаємо таблицю 2.1. (вихідні дані - додатки А, Б).

Таблиця 2.1.

Оцінка структури і динаміки основних засобів ТОВ “Балаклійський молокозавод”
за 2021 та 2022 рік (тис. грн.)

Необоротні активи	2021 р		2022 р.		Відхилення	
	На початок періоду	На кінець періоду	На початок періоду	На кінець періоду	Абсолютне, тис.грн.	Відносне, %
Основні засоби	70288	175331	175331	183670	8339	1,05
Первісна вартість	110311	225802	225802	256304	30502	1,14
Знос	40023	50471	50471	72634	22163	1,44

За даними таблиці можна зробити висновок, що вартість основних фондів стабільно зростала протягом останніх трьох звітних періодів. Основні засоби протягом 2022 р. збільшилися на 8339 тис.грн. або на 1,05, цей приріст відбувся завдяки введення в експлуатацію нового обладнання. Первісна вартість основних фондів з 2021-2022 р. реально зросла на 30502 тис.грн.

Характеристику руху основних засобів дають коефіцієнти оновлення і зносу. Коефіцієнт оновлення розраховують шляхом ділення вартості основних засобів (ОЗ), які надійшли за аналізований період до їх вартості на кінець періоду.

$$K=8339 / 183670=0,05$$

Отже, частка нових основних засобів на кінець звітного періоду складає 0,05. Оновлення основних засобів здійснилося за рахунок введення нового обладнання.

За даними таблиці 2.1 зношення основних фондів у 2021 р. зросло на 10448 тис.грн, а у 2022 р. на 22163 тис.грн або 1,44 %. Технічний стан основних засобів характеризується коефіцієнтами зносу, придатності, їх віковим складом. Для динаміки розрахуємо коефіцієнти зносу за 2021 та 2022 р. Коефіцієнт зносу визначається відношенням суми зносу основних засобів до балансової вартості основних засобів.

$$\text{За 2021 р. } K = 50471 / 225802 = 0,22$$

$$\text{За 2022 р. } K = 72634 / 256304 = 0,28$$

Отже у 2022 році коефіцієнт зносу збільшився на 0,06 , це свідчить про те, що технічний стан основних засобів у нормі але згодом потрібно буде оновлювати.

Коефіцієнт придатності – це різниця між одиницею і коефіцієнтом зносу:

$$K_{\text{прид}} = 1 - K_{\text{зносу}}$$

$$\text{За 2021: } K = 1 - 0,22 = 0,78$$

$$\text{За 2022: } K = 1 - 0,28 = 0,72$$

Узагальнимо наші показники в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2.

Розрахунок коефіцієнтів руху основних засобів ТОВ “Балаклійський
молокозавод” за 2022 рік

№	Показники	На початок року	На кінець року
1.	Первісна вартість основних засобів, тис.грн.	225802	256304
2.	Надійшло в звітному періоді основних засобів, тис.грн.	—	30502
3.	Коефіцієнт оновлення (ряд.2 : ряд.1,)	—	0,12
4.	Вибуло в звітному періоді основних засобів	—	—
5.	Коефіцієнт вибуття (ряд.5 : ряд.1, гр.2)	—	—
6.	Сума зносу, тис.грн.	50471	72634
7.	Коефіцієнт зносу (ряд.6 : ряд.2)	0,22	0,28
8.	Коефіцієнт придатності	0,78	0,72

Ефективність використання основних засобів характеризується такими основними показниками:

- фондівдачею;
- фондомісткістю;
- рентабельністю основних засобів;
- капіталовіддачею.

Одним із основних показників ефективності використання основних засобів є фондівдача, яка показує вартість виготовленої продукції в розрахунку на одну гривню авансовану в основні засоби. Розглянемо показники ефективності використання основних засобів в порівняльній таблиці 2.3. за 2021 та 2022 рік.

Таблиця 2.3.

Оцінка показників ефективності використання основних засобів ТОВ
“Балаклійський молокозавод”

Показники	Період		Відхилення
	2021р.	2022р.	
1. Обсяг реалізованої продукції, тис.грн.	718790	944276	225486
2. Середня вартість основних засобів, тис.грн.	225802	256304	30502
3. Валовий прибуток, тис.грн.	168798	200883	32085
4. Чистий дохід, тис.грн.	34195	19597	-14598
5. Фондовіддача основних засобів (ряд.1 : ряд.2), грн..	3,18	3,68	0,50
6. Рентабельність основних засобів (ряд.3 : ряд.2)	0,75	0,78	0,04
7. Капіталовіддача основних засобів (ряд.4 : ряд.2)	0,15	0,08	-0,07

Приведені в таблиці 2.3. дані свідчать про те, що ефективність використання основних засобів є в межах норми. Це підтверджується значеннями показників фондівдачі та рентабельності основних засобів, які порівняно з попереднім роком зросли на декілька відсотків. Але капіталовіддачі основних засобів порівняно з попереднім роком зменшилась на декілька відсотків. Як приклад, капіталовіддача зменшилась на 7 %, що свідчить про зниження ефективності

управління основними засобами. Як бачимо з таблиці, у 2022 році фондвіддача зросла на 0,50 грн., тобто ефективність використання основних засобів покращується. Рентабельність збільшилась на 4% (додаток А, Б).

Проаналізуємо структуру оборотних коштів за 2021 та 2022 роки у табл.2.4.

Таблиця 2.4.

Аналіз структури оборотних коштів ТОВ “Балаклійський молокозавод”

Показник	2021 рік		2022 рік		Відхилення	
	Сума, тис. грн.	% до підсумку	Сума, тис. грн.	% до підсумку	Сума, тис. грн.	%
Запаси:	33945	20,8	31101	13,5	-2844,0	-9,1
виробничі запаси	18058	11,1	17238	7,5	-820,0	-4,8
товари	5002	3,1	3831	1,7	-1171,0	-30,6
незавершене виробництво	1403	0,9	1739	0,8	336,0	19,3
готова продукція	9482	5,8	8293	3,6	-1189,0	-14,3
Дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги	2987	1,8	4161	1,8	1174,0	28,2
Дебіторська заборгованість за розрахунками	111200	68,3	185614	80,7	74414,0	40,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	2158	1,3	5358	2,3	3200,0	59,7
Грошові кошти та їх еквіваленти	3655	2,2	510	0,2	-3145,0	-616,7
Витрати майбутніх періодів	7134	4,4	1286	0,6	-5848,0	-454,7
Інші оборотні активи	1728	1,1	1834	0,8	106,0	5,8
Разом	162807	100,0	229722	100,0	66915,0	29,1

З аналізу, поведеного в табл. 2.4 видно, що за період на підприємстві на 29,1 % зросла сума оборотних коштів. Це зростання відбулося за рахунок збільшення іншої дебіторської заборгованості та дебіторської заборгованості за рахунками. Аналізуючи оборотні активи, бачимо, що в структурі в 2022 р. найбільшу частку складала дебіторська заборгованість. Велика частка дебіторська заборгованості свідчить про те, що покупці не розраховуються своєчасно за продукцію.

Абсолютне чи відносне зростання оборотних засобів може свідчити не тільки

про розширення виробництва або дію факторів інфляції, але й про уповільнення їх обороту, що викликає збільшення їх маси. Збільшення питомої ваги виробничих запасів у структурі активів може свідчити про:

зростання виробничого потенціалу підприємства;

прагнення за рахунок вкладів у виробничі запаси захистити грошові активи підприємства від знецінення під впливом інфляції;

нераціональність обраної господарської стратегії, внаслідок чого значна частина поточних активів іммобілізована в запасах, ліквідність яких може бути незначною.

Розрахуємо показники оборотності оборотних коштів за 2 роки у табл.2.5

Таблиця 2.5.

Показники оборотності оборотних коштів ТОВ “Балаклійський молокозавод”

№ з/п	Показник	Значення показника		Позитивна динаміка
		2021 р.	2022р.	
1	Робочий капітал, тис. грн. (різниця між оборотними активами та короткостр. забов.)	61117	80128	Збільшення
2	Маневреність робочого капіталу, $M_k(\text{запаси}/P_k)$	0,56	0,39	Зменшення
3	Коефіцієнт оборотності оборотних коштів, $K_o(BP/\overline{OA})$	4	4,81	Збільшення
4	Тривалість обороту оборотних коштів, дні	91	76	Зменшення
5	Оборотність запасів, Ob_z	16,67	20,64	Збільшення

Як бачимо з табл. 2.5., на підприємстві коефіцієнт оборотності збільшився з 4 у 2021 р. до 4,81 у 2022 р. Це свідчить про збільшення ефективності використання оборотних коштів, тому що підприємство від кожної гривні вкладеної в оборотний капітал отримує більше доходу. У підприємства є в наявності робочий капітал, що означає фінансування частини оборотних коштів за рахунок власного капіталу, а його збільшення свідчить про підвищення дебіторської заборгованості. Одним з якісних характеристик фінансової політики підприємства є швидкість

обороту оборотних засобів. Як показують дані збільшення цього коефіцієнту, призвело до покращення діяльності підприємства.

2.3. Оцінка результативності роботи підприємства

Фінансові результати підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупність виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів.

Для оцінки результативності підприємства розглянемо першим структуру собівартості продукції, так як, вона характеризує ефективність всього процесу виробництва на підприємстві та у собівартості відображається: рівень організації виробничого процесу; технічний рівень; продуктивність праці та інше. Також собівартість продукції як показник використовується для контролю за використанням ресурсів виробництва, визначення економічної ефективності організаційно-технічних заходів, встановлення цін на продукцію. За умов самофінансування зниження собівартості є основним джерелом зростання прибутку підприємства.

Розрахуємо структуру, динаміку собівартості протягом 2 років (2021-2022) в табл. 2.6.

Таблиця 2.6.

Динаміка собівартості продукції за елементами ТОВ “Балаклійський
молокозавод”

Найменування статті	2021	Структура	2022	Структура	Відхилення	
	тис.грн.	%	тис.грн.	%	Абс, тис.грн	у %
1. Виробнича собівартість:						
сировина та матеріали	399680	72,5	623974	72,3	224294	35,9

витрати на оплату праці	38027	6,9	47545	5,5	9518	20,0
відрахування на соціальні заходи	12271	2,2	18134	2,1	5863	32,3
амортизація	10165	1,8	22904	2,7	12739	55,6
Разом:	460143	83,5	712557	82,6	252414	35,4
2. Адміністративні витрати	38441	7,0	43865	5,1	5424	12,4
3. Витрати на збут	39268	7,1	65750	7,6	26482	40,3
4. Інші операційні витрати	13480	2,4	40586	4,7	27106	66,8
5. Повна собівартість	551332	100,0	862758	100,0	311426	36,1

Аналіз таблиці 2.6. показує основні витрати, котрі займають значну частку в структурі собівартості продукції: сировина та матеріали, витрати на збут, адміністративні витрати, витрати на оплату праці. Протягом обраного періоду їхня частка у деяких змінюється.

Динамічні зрушення відбулися в різні напрямки по всім статтям, цьому могли сприяти ряд факторів (збільшення ціни на сировину, інфляція тощо). Вагому роль в собівартості продукції відіграє виробнича собівартість (82 %), витрати збільшились на 252414 тис.грн, але як бачимо частка в повній собівартості впала. На це вплинуло підвищення вартості сировини та матеріалів, оплати праці та амортизації. Повна собівартість зросла на 311426 тис.грн. або на 36,1 % під впливом змін в статтях калькуляції.

У короткостроковій перспективі критерієм оцінки фінансового стану підприємства виступає його ліквідність і платоспроможність. Термін «ліквідний» передбачає безперешкодне перетворення майна в кошти платежу. Чим менше час, необхідний для перетворення окремого виду активів, тим вища його ліквідність. Таким чином, ліквідність підприємства - це його здатність перетворити свої активи в кошти платежу для погашення короткострокових зобов'язань.

Тому логічно буде оцінити ліквідність підприємства за допомогою системи фінансових коефіцієнтів, які дозволяють зіставити вартість поточних активів, що мають різний ступінь ліквідності, із сумою поточних зобов'язань. До них

належать: коефіцієнт загальної ліквідності; коефіцієнт поточної ліквідності; коефіцієнт абсолютної ліквідності; чистий оборотний капітал. Проаналізуємо ліквідність ТОВ “Балаклійський молокозавод” у табл.2.7.(додаток А, Б).

Таблиця 2.7.

Показники ліквідності ТОВ “Балаклійський молокозавод”

№	Показники	Значення показників	
		2021 рік	2022 рік
1	Коефіцієнт готівкової ліквідності = Грошові кошти та їх еквіваленти у національній та іноземній валюті : поточні зобов'язання	0,036	0,003
2	Коефіцієнт поточної ліквідності = Сума оборотних активів : поточні зобов'язання	1,6	1,54
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності = (Поточні фінансові інвестиції + Грошові кошти та їх еквіваленти у національній валюті + Грошові кошти та їх еквіваленти в іноземній валюті): поточні зобов'язання	0,036	0,003
4	Коефіцієнт швидкої ліквідності = (Сума оборотних активів – виробничі запаси – товари): поточні зобов'язання	1,37	1,39
5	Чистий оборотний капітал = Сума оборотних активів – поточні зобов'язання	61117	80128

Аналіз ліквідності дозволяє визначити спроможність підприємства сплачувати свої поточні зобов'язання. Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина боргів може бути сплачена негайно. Значення цього показника за 2021 р. становить 0,036 та 0,003 за 2022р. Це свідчить про те, що 3,6% відповідно боргів підприємство могло сплатити негайно в 2021 та 0,3 % в 2022 . Теоретично достатнім вважається, якщо значення коефіцієнту абсолютної ліквідності перебуває в межах 0,2 - 0,35. Це означає, що підприємство на 20-35 % може на даний момент погасити свої короткострокові борги і платоспроможність його є нормальною. З нашим прикладом платоспроможність підприємства є на низькому рівні.

Коефіцієнт поточної ліквідності показує достатність ресурсів, що можуть бути використанні для погашення його поточних зобов'язань. Показник вимірює загальну ліквідність і показує, якою мірою поточні кредиторські зобов'язання забезпечуються поточними активами, тобто скільки грошових одиниць поточних активів припадає на одну грошову одиницю поточних зобов'язань. Теоретичне значення цього показника - 1,5 - 2,5. За світовим досвідом це співвідношення має бути більше 2 для підприємства з стабільним фінансовим станом. Значення цього показника на початок періоду становив 1,6, а на кінець періоду помітна негативна тенденція зниження показника до 1,54. Це означає, що підприємство ще в змозі погасити поточні зобов'язання протягом року. Коефіцієнт швидкої ліквідності допомагає оцінити можливість погашення підприємством короткотермінових зобов'язань у разі його критичного стану. Теоретичне найнижче значення цього показника - 1, найвище - 2. За світовими стандартами цей показник має наближатись до 1. В нашому випадку він збільшився з 1,37 до 1,39.

Коефіцієнт готівкової ліквідності за 2021 та 2022 рік не відповідає нормі. Чистий оборотний капітал необхідний для підтримки фінансової стійкості підприємства, оскільки перевищення обігових коштів над короткостроковими зобов'язаннями означає, що підприємство не тільки може погасити свої короткострокові зобов'язання, але і має резерви для розширення діяльності. Оптимальна сума чистого обігового капіталу залежить від особливостей діяльності компанії, зокрема, від масштабів її діяльності, обсягів реалізації продукції, швидкості оборотності матеріальних запасів та дебіторської заборгованості. Чистий оборотний капітал в 2022 році збільшився на 19011 тис. грн, це свідчить про підвищення здатності підприємства вчасно погасити короткострокові зобов'язання. Значне перевищення чистого обігового капіталу над оптимальною потребою свідчить про нераціональне використання ресурсів підприємства (додатки А, Б).

Стабільність фінансового стану підприємства в умовах ринкової економіки обумовлена значною мірою його діловою активністю, що залежить від ринків збуту продукції, його ділової репутації, ступеня виконання плану за основними

показниками господарської діяльності, рівня ефективності використання ресурсів і стабільності економічного зростання. Ділова активність підприємства у фінансовому аспекті проявляється, насамперед, у швидкості обороту його коштів. Аналіз ділової активності полягає в дослідженні рівнів і динаміки різноманітних коефіцієнтів оборотності.

Розрахунки показників ділової активності підприємства представлені у табл.2.8.

Таблиця 2.8.

Показники ділової активності ТОВ “Балаклійський молокозавод”

№	Показники	Значення показників		Відхилення
		2021 рік	2022 рік	
1	Коефіцієнт оборотності активів = Чистий дохід (виручка) від реалізації товарів : середньорічний баланс активів (сума активів)	2,37	2,51	0,14
2	Коефіцієнт оборотності основних засобів = Чистий дохід (виручка) від реалізації товарів : середньорічна вартість основних засобів	4,28	3,92	-0,36
3	Коефіцієнт оборотності власного капіталу = Чистий дохід (виручка) від реалізації товарів : середньорічна вартість власного капіталу	8,45	8,43	-0,02
4	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості = Чистий дохід (виручка) від реалізації товарів : Середньорічна сума кредиторської заборгованості	14,76	11,44	-3,32
5	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості = Чиста виручка від реалізації продукції : Середньорічна сума дебіторської заборгованості	5,25	5,9	0,65

Коефіцієнт оборотності активів (коефіцієнт трансформації) характеризує ефективність використання фірмою всіх наявних ресурсів незалежно від джерел їх залучення, тобто показує, скільки разів на рік здійснюється повний цикл виробництва та обігу, який приносить відповідний ефект у вигляді прибутку, або скільки грошових одиниць реалізованої продукції принесла кожна грошова одиниця активів. Цей коефіцієнт варіює залежно від галузі, відображаючи особливості виробничого процесу. Коефіцієнт оборотності активів в 2022 році зріс на 0,14.

В 2022 р. коефіцієнт оборотності основних засобів становить 3,92 - нормальний рівень фондовіддачі, свідчить про ефективне використання основних засобів підприємством.. Слід зауважити, що даний коефіцієнт має сильно виражену галузеву специфіку. Крім того, значення цього показника багато в чому залежить від способів нарахування амортизації й практики оцінки вартості активів. Цілком можлива ситуація, при якій підприємство, що використовує зношені основні засоби, має коефіцієнт фондовіддачі більш високий, ніж модернізоване підприємство.

Коефіцієнт оборотності статутного капіталу характеризує ефективність управління власним капіталом підприємства, який визначає скільки разів кожна вкладена одиниця коштів у капітал приймає участь у виробничому процесі. Цей коефіцієнт має тенденцію на зменшення (-0,02), що свідчить про незначне уповільнення оборотності власного капіталу і як наслідок зменшення прибутку підприємства. Чим вище значення коефіцієнту, тим ефективніше підприємство використовує основні засоби.

Коефіцієнт дебіторської заборгованості зріс з 5,25 до 5,9. Це свідчить про активізацію роботи керівництва підприємства з контрагентами – дебіторами і про те, що продукція, не реалізована у 2021 р. була реалізована і практично оплачена в 2022 р. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зменшився у 2022 р. до 11,44, а в 2021 р. він склав 14,76.

Ступінь привабливості функціонування підприємства найточніше визначає показник рентабельності. Рентабельність – це якісний показник, який

характеризує рівень використання наявних ресурсів у процесі виробництва. Проаналізуємо показники в табл.2.9.

Таблиця 2.9.

Показники рентабельності ТОВ “Балаклійський молокозавод”

№	Показники	Значення показників	
		2021 рік	2022 рік
1	Коефіцієнт рентабельності активів = Чистий прибуток або збиток / Середнє значення активів (баланс активів)	0,11	0,05
2	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу = Чистий прибуток або збиток / Середнє значення власного капіталу (розділу 1 балансу)	0,4	0,18
3	Коефіцієнт рентабельності діяльності = Чистий прибуток або збиток / Чистий дохід (виручка) від реалізації товарів, робіт, послуг	0,05	0,02

Із таблиці 2.9. робимо висновок, що досліджуване підприємство на межі збитковості.

Розрахуємо прибуток від реалізованої продукції за 2021 та 2022 роки:

$$\Pi_{2021 \text{ рік}} = \text{р. 2000} - \text{р. 2050} = 168798 \text{ (тис.грн)}$$

$$\Pi_{2022 \text{ рік}} = \text{р. 2000} - \text{р. 2050} = 200883 \text{ (тис.грн.)}$$

Розрахуємо рентабельність реалізованої продукції за 2021 та 2022 роки:

$$P_{2022 \text{ рік}} = \Pi_{2022 \text{ рік}} * 100\% / \text{Собівартості реалізованої продукції}_{2022 \text{ рік}} = 200883 * 100\% / 743393 = 27,02\%$$

$$P_{2021 \text{ рік}} = \Pi_{2021 \text{ рік}} * 100\% / \text{Собівартості реалізованої продукції}_{2021 \text{ рік}} = 168798 * 100\% / 549992 = 30,69\%.$$

Отже, рентабельність реалізованої продукції у 2022 році порівняно 2021 роком знизилась.

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що порівняно з 2021 роком на ТОВ “Балаклійський молокозавод” значно збільшився обсяг продукції. Підприємство прибуткове. Значно зменшилась рентабельність. З аналізу структури оборотних коштів видно, що за період на підприємстві значно зросла

сума оборотних коштів. Це збільшення відбулося за рахунок зростання товарів. Можна відзначити, що за рахунок зменшення інших операційних витрат, собівартість продукції все ж збільшилась, тому підприємству треба шукати інші шляхи для її скорочення, для покращення прибутковості. У підприємства наявності є робочий капітал, що означає, що підприємство може фінансувати частину оборотних коштів за рахунок власного капіталу, а значить спроможне підтримувати свою діяльність у випадку стягнення кредиторської заборгованості.

РОЗДІЛ 3

БІЗНЕС-ПЛАН РОЗВИТКУ ТОВ “БАЛАКЛІЙСЬКИЙ МОЛОКОЗАВОД”

3.1 Резюме

Харчування - один з основних факторів, що визначають здоров'я і тривалість життя людини. Структура харчування населення України характеризується недостатністю споживання найбільш цінних у біологічному відношенні їжі продуктів. З урахуванням цього в даний час придбаним напрямком є виробництво продуктів, збагаченим біологічно активними речовинами, виробленими усунути або зменшити їх дефіцит в раціоні харчування населення.

У даному бізнес-плані розглядається проект виробництва глазурованих сирків. Нова технологічна лінія в ТОВ “Балаклійський молокозавод” випускатиме сирки глазуровані з різною начинкою, з натурального сиру, з додаванням вершкового масла, цукру, наповнювача – фруктового джему, і покриватися спеціальною шоколадною глазур'ю.

У даному бізнес-плані планується організувати виробництво глазурованих сирків з джемом на підприємстві ТОВ “Балаклійський молокозавод”, яке працює в сфері виробництва харчових продуктів на основі переробки молока.

Проектом передбачається створення нової технологічної лінії з випуску глазурованих сирків. Вибір виробленого продукту пояснюється, перш за все, наявністю великого попиту у споживачів. Це товар, який володіє смачними і корисними якостями.

Глазуровані сирки представляють собою солодку сирну масу, зверху покриту шоколадною глазур'ю. Глазуровані сирки представляють на ринку сирних продуктів досить вузький сегмент. У Європі і в Азії, на думку експертів, глазуровані сирки не мають такого успіху, пояснюється це популярністю в Україні традиційного продукту - сиру. Завдяки новітнім технологіям, його успішно застосовують в кондитерській індустрії.

Сирний глазурований сирок із джемом буде вироблятися масою 45 г і розфасовується у спеціальну плівку.

Собівартість виробництва 1 шт. сирка становить 7,4 грн.

Ринок глазурованих сирків можна охарактеризувати як один з тих, що найбільш бурхливо розвиваються за останні кілька років.

На свою продукцію ТОВ “Балаклійський молокозавод” буде встановлювати низьку відпускну ціну, за рахунок низьких витрат виробництва, низької собівартості, а також мінімальних транспортних витрат.

Планований обсяг випуску в рік - 4 000 000 шт. Надалі кількість буде збільшуватися за рахунок нарощування потужності та розширення асортименту.

Щоб почати виробництво, підприємству необхідно закупити технологічне обладнання - лінію для виробництва глазурованих сирків ЛМР-6. Її вартість становить 1200 тис. грн. Витрати на технологічне обслуговування лінії - 15 тис. грн. Витрати на навчання працівників - 12 000 грн.

Рентабельність виробництва визначається невеликим обсягом інвестицій і затребуваністю продукту.

Керівництво підприємства у своїй діяльності орієнтується на вивчення потреб і запитів споживачів і в якості однієї з головних завдань вважає різноманітність асортименту виробленої продукції.

3.2 Опис продукту

Глазуровані сирки є смачним і корисним продуктом харчування різноманітного асортименту, і являють собою солодку сирну масу, зверху покриту шоколадною глазур'ю. Глазуровані сирки представляють на ринку сирних продуктів України досить вузький сегмент.

Сировиною для глазурованих сирків служить сир, вироблений з доброякісного молока, вершкове масло, цукор, готова шоколадна глазур, різні смакові та харчові добавки.

Молоко - багате джерело мікронутрієнтів, що мають високе значення в регулюванні метаболізму і захисних процесах в живому організмі. Дефіцит молочних білків заповнюється введенням білків рослинного походження.

За рахунок використання фруктово-ягідної сировини можна оптимізувати мінеральний і вітамінний склад продуктів. Наприклад, додавати вітамін С, який виконує безліч важливих функцій. Без його участі не обходиться окислювально-відновні процеси в організмі, під його впливом підвищується еластичність і міцність кровоносних судин. Крім його значущості для здоров'я, він необхідний для збільшення тривалості життя, оскільки бере участь у створенні та оздоровленні сполучних тканин.

Склад продуктів для виробництва глазурованих сирків:

- кисломолочний сир 18%;
- вершкове масло;
- цукор;
- кондитерська глазур (цукор, замінник какао-масла, какао-порошок, емульгатор - лецитин, ароматизатор ідентичний натуральному - ванілін);
- начинка – джем з різними смаками.

Якість сировини повинно відповідати вимогам відповідної нормативно-технічної документації. Контроль вмісту токсичних елементів і пестицидів буде проводитись у встановленому порядку і відповідними організаціями. При цьому кожна партія сировини повинна супроводжуватися сертифікатом якості.

Опис: сирний глазурований сирок із джемом. Маса нетто 45 ± 2 г. Сирний глазурований сирок буде розфасовується по 45 г і упаковуватися в спеціальну плівку.

Енергетичний склад: білки 9,00 г; жири 23,00 г; вуглеводи: 34,00 г.

Енергетична цінність: 390,00 ккал.

Наведемо калькуляцію собівартості 1 шт. продукції, вагою 0,045 г.

Таблиця 3.1

Калькуляція собівартості одиниці сирка

Статті витрат	Од. вимірювання	Норма витрат	Ціна за одиницю, грн.	Разом, грн.
Змінні витрати				
1. Сировина і матеріали				6,04
- кисломолочний сир	кг	0,028	45	1,26
- масло вершкове	кг	0,041	64	2,62
- цукор	кг	0,012	29	0,34
- глазур	кг	0,028	30	0,84
- начинка	кг	0,036	27	0,97
2. Оплата праці виробничих робітників	грн.			0,5
3. Відрахування на соц. потреби	грн.			0,05
4. Паливо і електроенергія	грн.			0,12
Разом				6,71
Постійні витрати				
5. Заробітна плата АУП	грн.			0,35
6. Відрахування	грн.			0,08
7. Витрати на утримання та експлуатацію обладнання, амортизацію	грн.			0,06
8. Інші виробничі витрати	грн.			0,09
9. Витрати на рекламу	грн.			0,12
Разом				0,7
Собівартість				7,41

Таким чином, собівартість 1 шт. сирка становить 7,41 грн. У подальшій діяльності підприємства передбачається розширення асортименту продукції, що випускається цього виду за рахунок різноманітності наповнювачів.

3.3. Маркетинговий план

Попит на товари залежить від наступних факторів:

- від інформованості споживачів про товар, тобто від успішної рекламної діяльності;

- від методів стимулювання пропонованих послуг.

Для впровадження і закріплення позицій на ринку необхідно проводити активний маркетинг, знаходити ефективні форми залучення фірм, яким потрібен новий товар для реалізації.

Загальна стратегія маркетингу

Під стратегією фірми прийнято розуміти набір правил і прийомів, за допомогою яких досягаються основні цілі розвитку. Стратегія маркетингу – це вибір найкращих шляхів досягнення поставлених цілей фірми засобами маркетингу.

Якщо мета фірми - одержання максимального прибутку, то необхідно знайти такий шлях, при якому дана мета буде досягнута. Але це можна зробити, знизивши наскільки можна витрати і зберігши той же рівень цін або трохи знизивши ціну, збільшити обсяг збуту, таким чином, одержати більш високий рівень рентабельності.

В даний час підприємство ТОВ “Балаклійський молокозавод” ставить перед собою ряд певних цілей виробництва та маркетингу:

- як можна швидше адаптувати господарську діяльність та систему управління фірмою до мінливих зовнішніх і внутрішніх економічних умов;
- максимально зберегти колектив фахівців і керівних працівників, наявних на фірмі;
- забезпечити стабільне фінансове і матеріальне становище фірми в галузі і на її цільових ринках;
- забезпечити збільшення загального обсягу продажів продукції підприємства;
- виробляти - 4 млн. сирків на рік;
- надалі збільшити асортимент сирків за рахунок різноманітності начинок.

Для вирішення цілей необхідно застосувати такі маркетингові стратегії:

- максимально брати участь у державних програмах розвитку та виробництва виробів, що дотуються за рахунок бюджетних асигнувань;

- вести постійний пошук нових ринків, не тільки в межах регіону;
- проаналізувати попит, визначити перелік і організувати випуск нових виробів, які відповідають можливостям фірми і можуть поширюватися серед населення безпосередньо і через торговельну мережу;
- організувати ефективну рекламу всієї продукції, в тому числі нового продукту (просувати в соціальних мережах);
- зменшити виробничі витрати і накладні витрати по виробленим підприємством виробам.

Щоб привернути увагу клієнтів, необхідно організувати рекламну кампанію, метою якої буде інформування торгових підприємств і населення про новий вид продукції ТОВ “Балаклійський молокозавод”.

Рекламна компанія носить цілеспрямований характер і ставить основною метою навіювання довіри як до самого виробника, так і до вироблених їм виробам, при цьому в будь-якій рекламі фірма намагається підкреслити, що вона завжди виходить з потреб населення.

ТОВ “Балаклійський молокозавод” віддає перевагу рекламі на радіо (яка більш широко охоплює населення) та в соціальних мережах (таргетована реклама). Також перед випуском продукції в магазинах будуть розвішені плакати з рекламою нашого товару і т.д.

Необхідно створити сприятливе ставлення до нового продукту підприємства, для цього буде підтримуватися зв'язок з представниками засобів масової інформації, розміщуватися статті у газетах, пробні партії будуть представлені в організації харчування, санаторії, будинки відпочинку, дитячі табори і сади, підприємство буде організовувати екскурсії на виробництво.

У сучасних умовах ринку ціноутворення є дуже складним процесом, оскільки відчувається вплив багатьох чинників. Вибір загальної стратегії ціноутворення рекомендується проводити на основі маркетингових методів, тому що визначення цін на нові види продукції і вже випущені вироби та послуги для збільшення обсягів продажів, товарообігу, підвищення рентабельності і зміцнення ринкових позицій підприємства є функцією маркетингу.

На свою продукцію ТОВ “Балаклійський молокозавод” буде встановлювати низьку відпускну ціну, за рахунок низьких витрат виробництва, низької собівартості, а також мінімальних транспортних витрат.

Передбачувана середня відпускна ціна 1 шт. нової продукції – 16 грн. Продукція буде відвантажуватися в упаковках по 22 шт (1 кг).

Реалізація сирків глазуrowаних буде проходити як через власну торговельну мережу (для цього не потрібно додаткових витрат, такий збут є джерелом стабільних грошових надходжень і дозволяє чітко планувати свою діяльність), так і через оптових посередників, відпускаючи їм продукцію прямо зі складу підприємства.

Транспортування виробів з цеху до магазинів буде проводитися автотранспортом підприємства.

Прогнозування продажів є початковою точкою фінансових розрахунків у бізнес-плані, проте можливий обсяг продажів продукції оцінити складно, так як умови зовнішнього і внутрішнього середовища підприємства постійно змінюються.

Проаналізувавши ситуацію на ринку, можна сказати, що попит на дану продукцію існує, однак він схильний до сезонних коливань.

У таблиці 3.2. приведені плановані ціни на вироблену продукцію і обсяг реалізації (за рік).

Таблиця 3.2

Прогнозований обсяг продажів в 2024-2026 рр.

Показники	2024	2025	2026	Всього
Обсяг виробництва, т. шт.	4032	4150	4300	12482
Вартість виробленої продукції, тис. грн.	29837	30710	31820	92367

Планований режим роботи передбачає 1 зміну при 8-годинному робочому дні. Планований фонд робочого часу - в середньому 21 день на місяць. Розрахункова продуктивність лінії після виходу на повну потужність:

за зміну: 16 000 шт.;

на місяць: $16\,000 * 21 \text{ день} = 336\,000$ в міс.;

на рік: $336\,000 * 12 \text{ міс.} = 4\,032\,000$ шт. на рік.

Надалі кількість буде збільшуватися за рахунок нарощування потужності та розширення асортименту.

3.4. Виробничий план

Технічне керівництво проектом, питання матеріально-технічного постачання, виробництва та збуту готової продукції здійснюють заступники директора з виробництва і по збуту.

Щоб почати виробництво, підприємству необхідно закупити технологічне обладнання - лінію для виробництва глазурованих сирків ЛМР-6.

Опис машини для виробництва глазурованих сирків ЛМР-6: лінія призначена для виробництва сирних глазурованих сирків, з начинкою або без неї. На даній лінії виробляють штучно упаковані глазуровані сирки вагою 40-50 г. Для пакування глазурованих сирків використовується багат шарова плівка з повнокольоровим малюнком (за типом цукерок "MARS").

Технічні характеристики лінії для виробництва глазурованих сирків наведені в таблиці 3.3.

Таблиця 3.3

Технічні характеристики лінії для виробництва глазурованих сирків

Продуктивність, шт / год:	2000 ... 4000
Харчування:	380В, 50Гц
Робочий тиск в пневмосистемі:	0,6 МПа
Розмір глазурованого сирка, мм:	
Довжина	50 ... 80
Ширина	25 ... 30
Висота	20 ... 25

Маса глазурованого сирка, гр:	40 ... 50 (± 2)
Витрата повітря:	100 л / хв
Споживана потужність:	до 30 кВт
Габаритні розміри, мм:	
Довжина	11500
Ширина	3290
Висота	1400
Маса, кг:	2870
Ціна роздрібна, грн.:	1200000

Склад лінії для виробництва глазурованих сирків:

1. Формуюча машина із струнною різкою, з діафрагменною різкою. Готова і охолоджена (від +6 до -5 С) сирна маса подається в бункер автомата, який формує сирні сирки.

2. Станція подачі начинки. Начинка (джем, повидло, згущене молоко і т.п.) за допомогою шестеренчатого насоса і перепускного, об'ємного, клапанного дозатора подається в середину сирка через спеціальну фільтру.

3. Глазурувальна машина. Розігріта шоколадна глазур шестерним насосом подається в пристрій поливу сирків. Сітчастий транспортер глазруючого автомата простягає сирки через потік глазури, створюваний пристроєм поливу сирків. Для покриття нижньої частини сирка служить піддон під сіткою транспортера. Зайва частина глазури видаляється струменем теплого повітря.

4. Охолоджуючий тунель. Покриті гарячої глазурю глазуровані сирки передаються на стрічковий транспортер. Глазуровані сирки переміщуються в холодильну камеру, де глазур охолоджується до твердого стану.

5. Лінійний роторний автоматичний укладальник. Приймає охолоджені ряди глазурованих сирків, орієнтує їх і кладе на пакувальну машину.

6. Пакувальна машина. Упаковує готові глазуровані сирки в плівку. Тип упаковки: "Flow-Pack".

7. Стіл - накопичувач приймальний.

Готові сирки глазуровані розфасовані у вакуумну упаковку по 45 грамів. Дана упаковка розроблена з урахуванням споживчого попиту, і орієнтована на сучасні тенденції. Потім вони розфасовуються в упаковки по 22 шт.

Термін реалізації - до 60 діб.

Вироблений за допомогою даного устаткування асортимент пропонованої продукції володіє відмінною якістю.

Завдяки високій культурі виробництва в ТОВ "Балаклійський молокозавод" вся молочна, масложирова, сирна продукція має прекрасний смак і гарантовано високу якість.

Розставлення і монтаж обладнання проводиться згідно з технологічною схемою виробництва даної продукції.

Порядок встановлення обладнання, підготовка його до роботи, порядок роботи на ньому, правила його технічного обслуговування, заходи з безпеки праці на обладнанні вказуються в паспортах та інструкціях з експлуатації обладнання, що входить у комплект.

Для того щоб зробити глазурований сирок, необхідно підготувати всі складові - сирну масу, масло вершкове, глазур, цукор, наповнювачі. Потім починається процес приготування сирного сирка.

Спочатку готують заміс: оброблений сир закладають в перемішувальний пристрій (обсяг -100 кг, температура - 10-15° С), включають його і додають змішаний з ваніліном або іншим наповнювачем цукровий пісок. До отриманої суміші додають вершкове масло. Всі компоненти ретельно перемішують 5-10 хв. Потім сирну масу охолоджують до потрібної температури.

Після цього її подають на формування - охолоджена сирна маса, завантажена в бункер спеціальної дозувально-формувальної машини, виходить з неї у вигляді великих шматків, які автоматично розрізають на окремі сирки. Потім начинку (наповнювач) екструзирують в сирок і завальцьовують.

Для глазурування сформованих сирних сирків транспортер доставляє в глазурувальну машину, де вони покриваються шоколадною глазур'ю зверху і з боків. Покриття денця відбувається за рахунок хвилі глазури, що протікає через конвеєр. Сирки глазуються при температурі глазури не вище 38° С. Покриті глазур'ю сирки, обдуваються теплим повітрям, щоб здути зайву глазур і зробити їх поверхню гладкою.

Після глазурування сирки по транспортеру надходять в повітряний охолоджувач, де при температурі від -5° С до -3° С глазур застигає.

З холодильної шафи сирки направляють на упакування. Матеріалом для упаковки служить поліпропіленова плівка, на яку нанесений малюнок. Процес упаковки відбувається на горизонтальній пакувальній машині.

Упакований сирок при необхідності доохолоджують в холодильній камері до температури $4 \pm 2^{\circ}\text{C}$. Доохолодження - це останній етап виробництва, після чого сирок вважається готовим до продажу.

Охолоджений сирок надходить на зберігання. Глазуровані сирки повинні зберігатися при температурі 2-6° С.

Весь виробничий процес екологічно чистий, що викликано застосуванням екологічного палива - електроенергії, екологічно безпечної сировини і матеріалів. У результаті застосування досконалого обладнання і технологічного процесу ніяких шкідливих викидів ні в атмосферу, ні у вигляді промислових стоків не проводиться.

Виробничий процес пов'язаний з відносно великим виділенням тепла в атмосферу і в навколишню виробничу сферу. Виробничий процес вимагає також наявності щодо значних промислових площ і висуває вимоги до висоти приміщення не менше 3,5 метрів, що викликано застосуванням спеціального обладнання і послідовним рухом продукції.

Виходячи з даного виробничого процесу, і вимог, що пред'являються до розміщення виробничих підприємств лінія з виробництва сирків буде перебувати на території підприємства, у спеціально відведеному приміщенні в будівлі одного з цехів підприємства.

Приміщення не вимагає ремонту, а тільки обладнання робочих місць.

3.5. Організаційний план

Для організації нового виробництва на ТОВ “Балаклійський молокозавод” планується встановити нову лінію з виготовлення сирків глазурованих, яку можуть обслуговувати 4 людини (технолог і 3 працівники).

Розрахуємо чисельність працівників основного, допоміжного виробництва та АУП.

Таблиця 3.4

Критерії для відбору працівників

Професія	Опис виконуваної роботи	Форма залучення	Рівень кваліфікації
начальник виробництва	Виробничі питання, перевірка етапів виробництва	Постійна робота	Зі стажем роботи в даній області не менше 3 років
технолог	складання рецептури, перевірка етапів виробництва	Постійна робота	Зі стажем роботи в даній області не менше 2 років
робочі	Безпосереднє виробництво	Постійна робота	Середньо-спеціальну освіту (стаж не менше 3 років)
прибиральниця	Прибирання виробничого приміщення	Постійна робота	Будь-яка кваліфікації

Далі проведемо розрахунок місячного фонду оплати праці (табл. 3.5).

Таблиця 3.5

Розрахунок місячного фонду заробітної плати ТОВ “Балаклійський молокозавод”,
грн.

Персонал	Чисельність	З/п в міс.	Фонд зарплатню в міс.
Основні працівники	4	7500	30000
Допоміжні робочі	1	6500	6500
АУ	1	14500	14500
Разом	6		51000

Отже, загальні витрати на оплату праці становитимуть 51000 грн.

Чисельність виробничого персоналу визначається, з функціональної доцільності, чисельності працівників аналогічних виробництв, рекомендацій постачальникові устаткування.

Оплату праці керівників і інших категорій працівників побудовано на основі посадових окладів і від величини фактично відпрацьованого часу й досягнення кінцевих результатів діяльності підприємства.

На підвищення кваліфікації персоналу та навчання роботи на новому устаткуванні працівники будуть направлені на спеціальні курси.

3.6. Фінансовий план

Для організації процесу виробництва потрібні додаткові витрати на покупку устаткування й інших основних виробничих фондів.

У таблиці 3.6. подано розрахунок фінансових коштів для закупівлі необхідного обладнання для інвестиційного проекту, з урахуванням річного обсягу виробництва, часу ремонту і техобслуговування.

Балансова вартість технологічної лінії - 1200000 грн. Таким чином, обсяг капіталовкладень в основний капітал становитиме $1200000 + 15000 = 1215000$ грн.

У виробничому плані також необхідно підрахувати річну потребу в сировині і матеріалах, при заданому обсязі виробництва продукції.

Таблиця 3.6

Розрахунок потреб інвестицій в основні засоби

Найменування устаткування	Кількість, шт.	Ціна за одиницю	Вартість, тис. грн.
1. Лінія з виробництва сирків ЛМР-6	1	1200 000	1200 000
2. Витрати на доставку і монтаж обладнання			15 000
РАЗОМ			1215 000

Розрахуємо величину оборотного капіталу. Оборотний капітал необхідний для фінансування виробничих запасів, запасів НЗВ, готової продукції (табл. 3.7).

Таблиця 3.7

Розрахунок потреби в оборотному капіталі

Оборотні кошти	Норма запасу, дн.	Число обертів за рік	2024р.
Виробничі запаси			
сировину і матеріали	21	14	4 918 000
незавершене виробництво	15	30	10 000
готова продукція на складі	15	30	5 500
Грошові кошти		30	3 281 300
Разом оборотний капітал необхідний			8 214 800

Потреба в оборотних коштах – 8 214 800 грн.

Також при підготовці проекту необхідно провести навчання 4 осіб, зайнятих на основному обладнанні.

Вартість навчання 1 робочого - 3 000 грн.

Усього витрат на навчання:

$$3000 * 4 = 12\,000 \text{ грн.}$$

Загальна потреба в інвестиціях складає:

$$1215000 + 7826800 + 12000 = 9441800 \text{ грн.}$$

Фінансовий план узагальнює матеріали попередніх розділів і дає можливість уявити в вартісному вираженні.

Оцінка фінансової спроможності бізнес-плану полягає базових фінансових формах: таблиці фінансових результатів, прогнозованому балансі.

Фінансовий план інвестиційного проекту відбиває динаміку надходження й витрачання коштів фірми при поетапному (щоквартальному) нарощуванні потужності виробництва та реалізації.

Нагромадження маси чистого прибутку по кварталам нарощування виробничої потужності відбивається у таблиці фінансових результатів (табл. 3.8).

Таблиця руху грошових коштів (табл. 3.9) відображає інформацію, що характеризує операції, пов'язані, по-перше, з утворенням джерел фінансових ресурсів, а, по-друге, з використанням цих ресурсів.

Таблиця 3.8

Фінансові показники проекту з виробництва глазурованих сирків, тис. грн.

Найменування показника	1 кв. 2024 р.	2 кв. 2024 р.	3 кв. 2024 р.	4 кв. 2024 р.	1 кв. 2025 р.	2 кв. 2025 р.	3 кв. 2025 р.	4 кв. 2025 р.	2026 р.
Виручка від продукції	3729,6	3729,6	3729,6	3729,6	3838,75	3838,75	3838,75	3838,75	15910
Собівартість реалізованої продукції	1411,2	1411,2	1411,2	1411,2	1452,5	1452,5	1452,5	1452,5	6020
- матеріальні витрати	1058,4	1058,4	1058,4	1058,4	1089,38	1089,38	1089,38	1089,38	4515
- оплата праці	120,96	120,96	120,96	120,96	124,5	124,5	124,5	124,5	516
- відрахування	40,32	40,32	40,32	40,32	41,5	41,5	41,5	41,5	172
- амортизація	10,08	10,08	10,08	10,08	10,38	10,38	10,38	10,38	43
- інші витрати	181,44	181,44	181,44	181,44	186,75	186,75	186,75	186,75	774
Комерційні витрати	2	2	2	2	3	3	3	3	14
Прибуток від операційної діяльності	2 316	2 316	2 316	2 316	2 383	2 383	2 383	2 383	9876
Інші операц. доходи									
Інші операц. витрати									
Балансова прибуток	2 316	2 316	2 316	2 316	2 383	2 383	2 383	2 383	9876
Податок з прибутку				1 668				1 621	1580,2
Абстрактні кошти (дивіденди тощо.)									
Нерозподілений прибуток	2 316	2 316	2 316	649	2 383	2 383	2 383	763	8295,8

Таблиця 3.9

Рух коштів проекту з виробництва глазурованих сирків, тис. грн.

Найменування показника	2022 р.	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.	1 кв.	2 кв.	3 кв.	4 кв.	2026 р.
		2024 р.	2024 р.	2024 р.	2024 р.	2025 р.	2025 р.	2025 р.	2025 р.	
1. Надійшло коштів, всього	9441,8	3729,60	3729,60	3729,60	3729,60	3838,75	3838,75	3838,75	3838,75	15910,00
- прибуток від реалізації продукції		3729,60	3729,60	3729,60	3729,60	3838,75	3838,75	3838,75	3838,75	15910,00
- кошти	9441,8									
2. Направлено грошових коштів	9441,8	1411,20	1411,20	1411,20	3079,01	1452,50	1452,50	1452,50	3073,11	7600,16
а) інвестиції, всього	1215									
- інвестиції в основний капітал	1215									
- інвестиції в оборотний капітал										
б) виробничі витрати, всього	8226,8	1411,20	1411,20	1411,20	1411,20	1452,50	1452,50	1452,50	1452,50	6020,00
- сировину й матеріали	8226,8	1058,40	1058,40	1058,40	1058,40	1089,38	1089,38	1089,38	1089,38	4515,00
- оплата праці		120,96	120,96	120,96	120,96	124,50	124,50	124,50	124,50	516,00
- відрахування насоц. потреби		40,32	40,32	40,32	40,32	41,50	41,50	41,50	41,50	172,00
- інші		193,52	193,52	193,52	193,52	200,13	200,13	200,13	200,13	831,00
в) податки та інші бюджетні платежі					1667,81				1620,61	1580,16
3. Сальдо коштів		2318,40	2318,40	2318,40	650,59	2386,25	2386,25	2386,25	765,64	8309,84
4. Сальдо наростаючим результатом		2318,40	4636,80	6955,20	7605,79	9992,04	12378,29	14764,54	15530,18	23840,02

Прогнозний баланс відбиває фінансове становище підприємства в певний моменти часу (табл. 3.10).

Таблиця 3.10

Укрупнений прогнозний баланс на 2024 рік

АКТИВ	Сума, тис.грн.	ПАССИВ	Сума, тис. грн
I Необоротні активи	-	I. Капітал і резерви	-
Основні кошти	1215,0	Статутний капітал	3797,0
Разом у розділі I	1215,0	Разом у розділі I	3797,0
II Оборотні активи	-	II. Довгострокові зобов'язання	-
Запаси	4945,5	Довгострокові кредити і позики	0,0
Дебіторська заборгованість	-	Разом у розділі II	0,0
Кошти	3281,3	III. Короткострокові зобов'язання	-
Інші оборотні активи	-	Кредиторська заборгованість	5644,8
Разом у розділі II	8226,8	Разом у розділі III	5644,8
Баланс	9441,8	Баланс	9441,8

Необхідно проаналізувати період окупності проєкту. Період окупності проєкту – це час, який потрібен для того, щоб сума надходжень від реалізації проєкту відшкодувала суму витрат на його впровадження. Період окупності звичайно вимірюється в роках або місяцях.

$$T = \frac{IC}{P} = \frac{9441800}{5644800} = 1,67$$

Отже, термін окупності проєкту становитиме майже 2 роки. Тобто вже на починаючи з половини 3 кварталу 2025 року даний проєкт почне приносити прибуток.

3.7. Оцінка ризиків

Діяльність будь-якого підприємства у ринковій економіці неминуче пов'язані з ризиком, викликаним як невизначеністю майбутніх умов праці, і можливими помилковими рішеннями, прийнятими керівництвом фірми. Значення цього розділу полягає у оцінці небезпеки, оскільки реалізація цього проекту може бути в цілому або частково не досягнута.

Найпростішим методом оцінки ризику бракує є експертний метод. Спочатку опишемо в таблиці ризику, можливі під час здійснення цього проекту. Розглянемо оцінку небезпеки те, що мети, поставлених плані, може бути в цілому або частково не досягнуто. Нижче наведені приблизні переліки простих ризиків по стадіям (табл. 3.11).

Таблиця 3.11

Перелік можливих ризиків проекту

Вигляд ризику	Негативний вплив на очікувану прибуток від проекту
1. Будівельна стадія	
Непередбачені витрати, зокрема через інфляцію	Зростання вартості будівництва, зволікання з введенням потужностей
Недоліки розвідувальних робіт	Збільшення обсягу позикових коштів
2. Стадія функціонування (фінансово-економічні ризики)	
Зниження цін конкурентами	Зниження цін
Збільшення виробництва у конкурентів	Падіння продажів чи зниження цін
Зростання ціни на сировину, матеріали, перевезення	Зниження прибутку через підвищення цін
3. Технічні ризики	
Новизна технологій	Збільшення витрат на освоєння, зниження обсягу виробництва

Розглянувши можливі ризики, ми розробимо необхідні заходи:

- в планованому році рівень інфляції трохи збільшиться, якщо нам знадобляться додаткові позикові кошти, ми зможемо їх погасити, як передбачає фінансовий план;
- зростання вартості будівництва не передбачається, адже багато матеріалів вже закуплені і перебувають на складі;
- збільшення виробництва у конкурентів, призведе до потреби розширення займаних ринків, велике значення приділятимуть якості продукції. Споживач надаватиме перевагу якісним виробам, хоча й буде дорожче;
- розширення взаємозв'язків з постачальниками, на придбання якісної і дешевої сировини.

Отже, реальних ризиків, які можуть серйозно ускладнити реалізацію проекту, небагато. Аналіз можливих ризиків, складений з урахуванням думок експертів, представлено таблиці. У ньому згруповані різні види простих ризиків.

Таблиця 3.12

Експертна оцінка ризиків

Критерій	Питання	Відповідь	Балл	Оцінка експерта
1. Ризик ринку	Як Ви оцінюєте ймовірність ризику втрати вкладених коштів у проект з проблемою збуту?	1. Дуже високий	2	х
		2. Високий	1	
		3. Мені важко ухвалити будь-яке рішення	0	
		4. Низький	-1	
		5. Дуже низький	-2	
2. Ризик якості	Як Ви оцінюєте ризик вироблення товару, котрий не відповідає вимогам споживачів?	1. Дуже високий	2	х
		2. Високий	1	
		3. Мені важко прийняти зважене рішення	0	
		4. Низький	-1	
		5. Дуже низький	-2	

3.Економічні ризики	Як Ви оцінюєте ризик падіння обсягу продажу зі зростанням ціни на всі послуги?	1. Дуже високий 2. Високий 3. Мені важко ухвалити будь-яке рішення 4. Низький 5. Дуже низький	2 1 0 -1 -2	x
	Як Ви оцінюєте ризик падіння обсягу продажу з появою товару-замінника чи появою альтернативного продукту?	1. Дуже високий 2. Високий 3. Мені важко прийняти зважене рішення 4. Низький 5. Дуже низький	2 1 0 -1 -2	x
4. Соціально-політичні ризики	Як Ви оцінюєте ризик зниження продуктивності праці через низьку зарплату?	1. Дуже високий 2. Високий 3. Мені важко ухвалити будь-яке рішення 4. Низький 5. Дуже низький	2 1 0 -1 -2	x
	Як Ви оцінюєте ризик зниження якості продукту через низьку кваліфікацію кадрів?	1. Дуже високий 2. Високий 3. Мені важко ухвалити будь-яке рішення 4. Низький 5. Дуже низький	2 1 0 -1 -2	x
	Як Ви оцінюєте ризик появи непередбачених витрат через зміну влади?	1. Дуже високий 2. Високий 3. Мені важко прийняти зважене рішення 4. Низький 5. Дуже низький	2 1 0 -1 -2	x

Результуючий рейтинг кожної стадії розраховується як сума балів всіх видів ризиків. Він становив 1 балів.

Отже, можна дійти висновку, що ризик цього проекту дуже низький, тобто немає жодних перешкод, які можуть забезпечити крах цього проєкту.

РОЗДІЛ 4

ОХОРОНА ПРАЦІ

Верховна Рада України 14 жовтня 1992 р. постановила запровадити закон «Про охорону праці». Після прийняття 23 вересня 1999 р. закону «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» було прийнято нову редакцію закону «Про охорону праці» від 21 листопада 2002 р. № 229-IV.

Дія цього Закону поширюється на всіх юридичних та фізичних осіб, які відповідно до законодавства використовують найману працю, та на всіх працюючих.

Згідно з Законом, охорона праці – це система правових, соціально-економічних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних і лікувально-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини у процесі трудової діяльності[8].

Законодавство про охорону праці складається зі згаданого Закону, Кодексу законів про працю України, Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності» та прийнятих відповідно до них нормативно-правових актів.

Одними з основних принципів державної політики в області охорони праці є

- пріоритет життя і здоров'я працівника щодо результатів виробничої діяльності підприємства;

- повна відповідальність власника за створення безпечних і нешкідливих умов праці.

Під час виконання робіт на береговій частині, акваторії та суднах на працівників морських портів можуть діяти такі небезпечні та шкідливі виробничі фактори, вплив яких на працівника за певних умов може викликати професійне

захворювання, тимчасове або стійке зниження працездатності, підвищити частоту соматичних та інфекційних захворювань[21]:

Фізичні:

- машини і механізми, що рухаються;
- рухомі частини виробничого обладнання;
- підвищена небезпека перевантажувальних робіт;
- слизькість підлоги, суднової палуби та робочих місць;
- хитавиця судна під час виконання суднових робіт;
- обрив натягнутих під навантаженням канатів, тросів і ланцюгів;
- імовірність падіння з висоти, у трюм і за борт суден;
- великі глибини води та можливість утоплення людей;
- підвищена запиленість повітря робочої зони;
- пожежо- та вибухонебезпечність палива й інших застосовуваних нафтопродуктів;
- підвищена або знижена вологість повітря;
- підвищена або знижена температура повітря робочої зони, поверхні обладнання, трубопроводів;
- несприятливі гідрометеорологічні умови - туман, гроза, злива, шторм тощо;
- підвищений рівень шуму та вібрації на робочих місцях;
- підвищена або знижена рухомість повітря;
- надмірна швидкість наростання тиску, підвищений парціальний тиск кисню, підвищений парціальний тиск азоту, підвищена концентрація вуглекислого газу, вуглеводнів, окисів вуглецю та окису азоту під час виконання водолазних робіт;
- підвищений рівень сонячної радіації;
- підвищена напруга в електричній мережі, замикання якої може пройти через тіло людини;

- електромагнітне випромінювання;
- відсутність або недостатність природного освітлення;
- недостатня освітленість робочої зони.

Хімічні:

- підвищена загазованість повітря робочої зони;
- токсичність, шкідливість і подразнювальна дія мийних,
- дезінфекційних засобів та інших небезпечних рідин і речовин;

за характером впливу на організм людини - токсичні, дратівні, сенсibiliзуювальні;

за шляхом проникнення в організм людини - через органи дихання, шкірні покриви і слизові оболонки.

Біологічні:

патогенні мікроорганізми і продукти їх життєдіяльності.

Психофізіологічні:

- фізичні перевантаження (статичні та динамічні);
- нервово-психічні перевантаження (робота на висоті,
- монотонність праці, емоційні перевантаження тощо).

Санітарно-гігієнічні вимоги

Територія, акваторія, споруди, будівлі, приміщення, технологічні процеси, устаткування в морських рибних портах повинні відповідати вимогам:

Санітарних правил організації технологічних процесів та гігієнічних вимог до виробничого обладнання, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я СРСР, 1973, N 1042, Орієнтовно безпечних рівнів впливу (ОБУВ) шкідливих речовин у повітрі робочої зони, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України, 1993, N 5203, Гігієнічної класифікації праці, затвердженої наказом Міністерства охорони здоров'я СРСР, 1986, N 4137 ([v4137400-86](#)), Санітарних правил та норм охорони прибережних вод морей від загрози забруднення в місцях водокористування населення ([v4631400-](#)

[88](#)), затверджених головним державним санітарним лікарем СРСР 06.06.88 (СанПиН 4631-89), Державних санітарних норм і правил при виконанні робіт у невимкнених електроустановках напругою до 750 кВ включно, затверджених постановою головного державного санітарного лікаря України від 09.07.97 N 198 ([v0198282-97](#)) (ДСН 198-97), Державних санітарних норм виробничого шуму, ультразвуку та інфразвуку, затверджених постановою головного державного санітарного лікаря України від 01.12.99 N 37 ([va037282-99](#)) (ДСН 3.3.6.037-99), Державних санітарних норм виробничої загальної та локальної вібрації, затверджених постановою головного державного санітарного лікаря України від 01.12.99 N 39 ([va039282-99](#)) (ДСН 3.3.6.039-99).

Температура, відносна вологість, швидкість руху повітря в робочій зоні виробничих приміщень повинні відповідати вимогам Санітарних норм мікроклімату виробничих приміщень, затверджених постановою головного санітарного лікаря України від 01.12.99 N 42 ([va042282-99](#)) (ДСН 3.3.6.042-99), та ГОСТ 12.1.005-88 «ССБТ. Общие санитарно-гигиенические требования к воздуху рабочей зоны», затвердженого і веденого в дію постановою Державного комітету СРСР зі стандартів від 29.09.88 N 3388.

Акваторія порту повинна утримуватися в належному санітарному стані. У межах акваторії не дозволяється викидати у воду та на лід шлак, сміття, харчові відходи, тару, макулатуру та будь-які інші предмети, а також викачувати нафту, масло та води з домішкою нафтових, масляних і жирових відходів.

У морських портах повинні бути допоміжні та побутові приміщення відповідно до вимог СНиП 2.09.04-87 «Административные и бытовые здания», затверджених постановою Державного будівельного комітету СРСР від 30.12.87 N 313 (із змінами та доповненнями).

Під час прийняття на роботу та впродовж роботи працівники повинні підлягати медичним оглядам.

У всіх виробничих, побутових і допоміжних приміщеннях слід підтримувати чистоту.

Вимоги безпеки до улаштування освітлення

Природне освітлення виробничих та допоміжних приміщень морських портів повинно задовольняти вимоги, передбачені ДБН В.2.5-28:2006 «Інженерне обладнання будинків і споруд. Природне і штучне освітлення», затвердженими наказом Міністерства будівництва, архітектури та житлово-комунального господарства України від 15.05.2006 N 168 ([v0168667-06](#)).

У всіх виробничих, підсобних та допоміжних приміщеннях з постійними робочими місцями, що використовуються понад 50% робочого часу зміни, крім штучного, повинно обов'язково бути та максимально використовуватися природне освітлення. Світлові отвори не повинні загороджуватися виробничим обладнанням, спорудами тощо як усередині, так і ззовні будівель.

У виробничих приміщеннях з переважно однотипним устаткуванням або з однаковим розташуванням у просторі робочих поверхонь освітленість нормується на робочих поверхнях з урахуванням обов'язкового та регулярного очищення скла світлових отворів для приміщень зі значним виділенням пилу, диму та кіптяви не рідше 4 разів на рік, для решти приміщень - не рідше 2 разів на рік.

Для очищення скла вікон та ліхтарів повинні застосовуватись улаштування або пристосування (колиски, пересувні вишки тощо), що забезпечують безпеку цих робіт.

Приміщення та робочі місця в морських портах повинні бути забезпечені штучним освітленням, достатнім для безпечного виконання робіт, перебування та переміщення людей.

Штучне освітлення виробничих, службових і допоміжних приміщень, а також місць роботи на відкритому просторі території порту повинно задовольняти вимоги ДБН В.2.5-28:2006 і розділу 6 «Електричне освітлення»

Правил улаштування електроустановок, затвердженого наказом Міністерства палива та енергетики України від 09.03.2006 ([v0070558-06](#)).

Освітленість на робочих місцях у портах, місць роботи на відкритому просторі територій портів повинна відповідати нормам штучного освітлення, розробленим згідно з ДБН В.2.5-28:2006.

Аварійне освітлення варто влаштовувати у приміщеннях і на відкритих просторах у тих випадках, коли воно необхідне для продовження роботи або для евакуації людей у разі раптового відключення робочого освітлення.

У приміщеннях з підвищеною небезпекою застосовується напруга живлення світильників з лампами розжарювання не вище 42 В, а в особливо небезпечних - 12 В. Не дозволяється використання електросилових мереж для живлення загального робочого, аварійного та евакуаційного освітлення.

Живлення світильників робочого та аварійного освітлення у виробничих і допоміжних приміщеннях, а також на територіях, що освітлюються, повинно бути від різних незалежних джерел.

У разі раптового відключення робочого освітлення світильники аварійного та евакуаційного освітлення повинні включатися автоматично.

У виробничих приміщеннях очищення світильників повинно проводитися не рідше двох разів на місяць, а в приміщеннях із значними виділеннями пилу, диму і кіптю - не рідше чотирьох разів на місяць.

Для очищення освітлювальної арматури, а також для заміни перегорілих електроламп повинні використовуватися пристрої або пристосування, що забезпечують безпеку цих робіт.

Загальні вимоги електробезпеки

Відстань від проводів у разі найбільшого їх провисання до поверхні землі для повітряних ліній (далі - ПЛ) напругою понад 20 кВ повинна бути не менше 7 м, а напругою до 1 кВ - не менше 6 м.

Найменша відстань від проводів, відгалужень ПЛ напругою до 1 кВ до введення у приміщення від тротуарів і пішохідних доріжок повинна бути не менше 3,5 м.

У портах повинний бути забезпечений захист кабельних ліній від механічних пошкоджень, корозії, вібрації та перегріву. На причалах повинна бути забезпечена можливість живлення електроенергією з берега суден і машин трюмної механізації, повинні бути обладнані постійні та тимчасові установки, що мають кілька комплектів сполучних пристроїв.

Передача електроенергії з берега на судна повинна здійснюватися гнучким шланговим кабелем. Кабель повинний бути прокладений таким чином, щоб він не піддавався неприпустимому натягу, не обмежував свободи пересування берегових перевантажувальних машин і в необхідних місцях має бути захищений від механічних пошкоджень.

Приєднання шлангового кабелю до робочої лінії повинно здійснюватися за допомогою сполучного пристрою, укріпленого в електричній колонці на висоті не нижче 0,5 м над поверхнею землі. Конструкція колонки повинна забезпечувати захист сполучного пристрою від метеорологічних опадів і механічних пошкоджень.

Живильні електроколонки повинні знаходитися на відстані не менше 0,7 м від крайніх точок на зовнішньому боці крана. Відстань між електроколонками вдовж підкранових колій повинна бути не більше 40 м. Електропроводи до електродвигунів та приладів повинні бути надійно захищені від можливих механічних пошкоджень.

Оголені струмопровідні частини електричних пристроїв (шини, контакти, рубильники і запобіжники, затискачі електричних машин тощо), що доступні випадковим дотикам, повинні бути захищені огороженнями. Експлуатація електроапаратури з відкритими струмоведучими частинами не допускається.

Захисні огороження (кришки, кожухи, дверцята тощо) струмоведучих частин в електроустановках повинні бути такої конструкції, що не допускає їх зняття або відкриття без спеціальних ключів або інструмента.

На лицьовому та зворотному боках панелей усіх розподільних щитів повинні бути зроблені чіткі написи, до якої лінії або агрегату належать встановлені на панелі прилади й устаткування.

Пускову апаратуру необхідно розміщувати безпосередньо поблизу електродвигунів та робочих місць; у разі застосування кнопочних станцій - захищати їх від випадкових включань; розподільне, електросилове й освітлювальне обладнання, а також окремі пускові прилади треба розміщувати в безпечному і зручному для обслуговування місці.

Вмикання та вимикання магістральних або живильних ліній електромережі повинно виконуватися тільки електротехнічним персоналом. Лінії, що живлять окремі електроприймачі чи групи, можуть вмикатися і вимикатися персоналом, який обслуговує ці електроприймачі.

Після закінчення роботи електродвигунів або припинення подачі електроенергії пускові прилади до електроустаткування слід відключити.

Для живлення переносних і пересувних електроприймачів слід застосовувати шнури та гнучкі кабелі з мідними жилами, спеціально призначені для цієї мети, з урахуванням можливих механічних пошкоджень.

Згідно з пунктом 1.7.46 ПУЕ корпуси електричних машин, трансформаторів, апаратів, світильників, металеві конструкції розподільних пристроїв, металеві корпуси пересувних та переносних електроприймачів тощо повинні мати надійне захисне заземлення або занулення.

У процесі експлуатації електроустановок необхідно систематично контролювати справність заземлень. Вимірювання опору ізоляції заземлення, перевірка ланцюга між заземлювачами та заземлювальними елементами та інші випробування електроустановок повинні проводитися в обсязі та з періодичністю, вказаними в ПТЕЕС і НПАОП 40.1-1.21-98 ([z0093-98](#)). Вимірювання опору ізоляції заземлення необхідно послідовно чергувати: проводити їх один раз улітку - в разі найбільшого просихання ґрунту, наступний раз узимку - в разі найбільшого промерзання ґрунту.

Постійні заземлювальні пристрої повинні відповідати вимогам ПУЕ і мати паспорт, у якому містяться схема заземлення, основні технічні та розрахункові величини, дані щодо результатів оглядів і випробувань.

На приводах комунікаційних апаратів повинні бути чітко вказані положення «Включено» та «Відключено».

Плавкі вставки запобіжників повинні бути калібровані з зазначенням на клеймі номінального струму вставки. Застосування саморобних некаліброваних плавких вставок не дозволяється.

Ручні електричні машини (інструмент) та допоміжне обладнання до них, їх експлуатація повинні відповідати вимогам НПАОП 0.00-1.30-01 і підлягати періодичній перевірці один раз на 6 місяців згідно з ГОСТ 12.2.013.0-91 «ССБТ. Машини ручные электрические. Общие требования безопасности и методы испытаний», затвердженим і введеним у дію постановою Державного комітету стандартизації та метрології СРСР від 30.09.91 N 1563.

Чищення, поточний ремонт електрообладнання, електроапаратури, електроінструменту та проводки повинні виконуватися електротехнічним персоналом після зняття напруги.

Перед застосуванням електроінструмент повинен бути перевірений на стенді чи приладом на відсутність замикання на корпус і на справність проводу заземлення. (5-10% концентрації для шкіри тіла і 2-4% концентрації для очей).

В акумуляторній повинні знаходитися аптечки з медикаментами і матеріалами, необхідними для надання першої допомоги.

На входних дверях в акумуляторну дільницю необхідно прикріплювати знаки безпеки «Курити заборонено», а на дверях зарядного відділення – «Вхід заборонено», «Користуватися відкритим вогнем заборонено».

У приміщеннях акумуляторної дільниці не дозволяється зберігати продукти харчування і приймати їжу.

Вимоги щодо обмеження шуму та вібрації

Рівні шуму на виробництвах портів повинні відповідати ГОСТ 12.1.003-83 «ССБТ. Шум. Общие требования безопасности», затвердженому і

введеному в дію постановою Державного комітету СРСР зі стандартів від 06.06.83 N 2473 (із змінами та доповненнями), та ДСН 3.3.6.037-99 ([va037282-99](#)).

Рівні вібрації на цих виробництвах повинні відповідати ГОСТ 12.1.012-90 «ССБТ. Вибрационная безопасность. Общие требования», затвердженому і введеному в дію постановою Державного комітету СРСР з управління якістю продукції та стандартів від 13.07.90 N 2190 (із змінами та доповненнями), та ДСН 3.3.6.039-99 ([va039282-99](#)).

Для послаблення шумів і вібрації, створюваних устаткуванням і механізмами, внутрішнім портовим транспортом, а також «корпусних» або «ударних» шумів, що поширюються у приміщення по конструкціях будівель, необхідно виконувати заходи, передбачені відповідними нормативними документами.

У портах не рідше одного разу на рік повинен бути забезпечений контроль рівнів шуму і вібрації на робочих місцях.

Вимоги пожежної безпеки

Згідно із Законом України «Про пожежну безпеку» ([3745-12](#)) і вимогами наказу Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 11.02.2004 N 70 ([z0221-04](#)) «Про затвердження Положення про добровільні пожежні дружини (команди) та Типового положення про пожежно-технічну комісію», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 19.02.2004 за N 221/8820, у морських рибних портах повинні створюватися пожежно-технічні комісії (ПТК), добровільні пожежні дружини (ДПД) та команди (ДПК), метою створення яких є здійснення заходів щодо запобігання пожежам і посилення протипожежного захисту порту, проведення роз'яснювальної роботи серед працівників порту та здійснення громадського контролю за дотриманням установлених законодавством вимог пожежної безпеки, сприяння і надання допомоги пожежно-рятувальним підрозділам.

У морських портах повинні виконуватися вимоги НАПБ А.01.001-2004 ([z1410-04](#)), НПАОП 40.1-1.32-01 ([v0272203 01](#)), ДБН В.1.1-7 2002, ГОСТ 12.1.004-91 «ССБТ. Пожарная безопасность. Общие требования», затвердженого та введеного в дію постановою Державного комітету СРСР з управління якістю продукції та стандартів від 14.06.91 N 875 (із змінами та доповненнями), ГОСТ 12.1.010-76* «ССБТ. Взрывобезопасность. Общие требования», затвердженого постановою Державного комітету стандартів Ради Міністрів СРСР від 28.06.76 N 1581 (із змінами та доповненнями), ГОСТ 12.4.009-83* «ССБТ. Пожарная техника для защиты объектов. Основные виды. Размещение и обслуживание», затвердженого та введеного в дію постановою Державного комітету СРСР зі стандартів від 10.10.83 N 4882 (вид. 1989 р., із змінами та доповненнями), РД 34.21.122-87 та ПУЕ.

Улаштування території порту за пожежною безпекою має відповідати вимогам ДБН В.2.5-28:2006, СНиП II-89-80, СНиП 2.04.02-84 та СНиП 2.04.03-85.

Пожежна безпека будівель і споруд виробництв порту повинна відповідати вимогам ДБН В.2.5-13-98, СНиП 2.03.13-88, СНиП 2.04.01-85, СНиП 2.09.02-85*, наказу Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 22.08.2005 N 161 ([z0990-05](#)) «Про затвердження Переліку однотипних за призначенням об'єктів, які підлягають обладнанню автоматичними установками пожежогасіння та пожежної сигналізації», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 05.09.2005 за N 990/11270.

Категорії вибухопожежної та пожежної небезпеки будівель, споруд і приміщень морських портів залежно від виконуваних технологічних процесів, видів робіт та властивостей речовин і матеріалів, що в них використовуються, необхідно визначати згідно з Переліком категорій і класів зон за вибухо-, вибухопожежо- та пожежонебезпечністю об'єктів, затвердженим наказом Міністерства аграрної політики України від 07.02.2001 N 17 (z0821-01), зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 14.09.2001 за N 821/6012

(НАПБ В.06.016-2001/400), та з урахуванням вимог НАПБ Б.07.005-86 «Определение категорий помещений и зданий по взрывопожарной и пожарной опасности», затвердженого Міністерством внутрішніх справ СРСР 27.02.86. Визначену категорію приміщень, а також зовнішніх виробничих і складських ділянок необхідно позначати на входних дверях до приміщення і на межах зон усередині приміщень та ззовні.

Усі працівники порту під час прийняття на роботу і щорічно за місцем роботи проходять інструктаж з питань пожежної безпеки згідно з наказом Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи від 29.09.2003 N 368 ([z1147-03](#)) «Про затвердження Переліку посад, при призначенні на які особи зобов'язані проходити навчання і перевірку знань з питань пожежної безпеки, та порядку їх організації і Типового положення про інструктажі, спеціальне навчання та перевірку знань пожежної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях України», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 11.12.2003 за N 1147/8468.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі з теоретичної та практичної сторони розглянуто бізнес-план розвитку ТОВ “Балаклійський молокозавод”. Після написання роботи можна зробити наступні підсумки та пропозиції.

1. В першому розділі було розглянуто економічну сутність підприємства, бізнес-планування та особливості бізнес-плану. На сьогоднішній день, в умовах ринкової економіки та жорсткої конкуренції, кожний суб’єкт господарювання для збереження або розширення своєї частки на займаному сегменті ринку повинен все більше уваги приділяти не тільки сьогоднішнім проблемам підприємства, а й намагатися займатися довгостроковим плануванням діяльності. Але поставити стратегічну ціль не важко, основна проблема що постає перед власниками й топ менеджментом підприємств, це як і за рахунок чого досягти поставлену стратегічну мету за як найкоротший термін.

Бізнес-план – це план розвитку підприємства, необхідний для освоєння нових сфер діяльності чи фірми для створення нових сфер бізнесу.

2. У другому розділі проводився аналіз ефективності діяльності досліджуваного підприємства, також цій розділ включає в себе комплексну діагностику діяльності ТОВ “Балаклійський молокозавод”.

Провівши аналіз підприємства ТОВ “Балаклійський молокозавод” з’ясовано, що збільшення фондів свідчить про підвищення якості використання основних фондів. Рентабельність власного капіталу зменшилась і стала на межі збитковості. Це сталося через те, що у 2022 році зменшився чистий дохід на 14598 тис. грн при збільшенні власного капіталу на 19597 тис. грн.

Чистий дохід від реалізації продукції та валовий прибуток збільшилися відповідно на 225486 тис. грн. та 32085 тис. грн. Але разом з цим зросли і витрати, а саме зросла собівартість продукції на 193401 тис. грн., витрати на збут – на 26482 тис. грн., зросли інші операційні витрати на 27106 тис. грн. Також спостерігається збільшення фінансових витрат на 19561 тис. грн.

3. У третьому розділі розроблено та економічно обґрунтовано бізнес-план розвитку досліджуваного підприємства.

Проектом розвитку підприємства передбачено виготовлення глазурованих сирків. При стабільному випуску продукції річний прибуток становитиме 7597,79 тис. грн. Термін окупності даного проекту складає 1,23 року, тобто вже починаючи з 2 кварталу 2025 року, підприємство зможе отримувати прибуток від реалізації даного товару.

Накопичення власних обігових коштів в майбутньому дасть змогу керівництву ТОВ “Балаклійський молокозавод” закупити аналогічні лінії з виробництва глазурованих сирків та втілити в життя інші бізнес-ідеї подальшого розвитку підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Архіпов В. В., Русавська В. А. \ 87 Організація ресторанного господарства. Навч. посіб. 2-ге вид. - К.: Центр учбової літератури, 2022. - 280с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072043418/turizm/organizatsiya_restorannogo_gospodarstva
2. Баришнікова, Н. А. Економіка підприємства: навч. посібник для СПО та прикладного бакалаврату / Н. А. Баришнікова, Т. А. Матеуш, М. Р. Миронов. - М: Видавництво Юрайт, 2015. - 191 с.
3. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. / І.М.Бойчик. – К.: Кондор-Видавництво, 2021. – 378 с.
4. Господарський кодекс України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
5. Даньків Й. Я. Охорона праці на підприємстві (організаційно-правові та обліково-аналітичні аспекти) – Науково-практичний журнал «Бухгалтерський облік і аудит», 2013 рік, випуск 6.
6. Державна служба статистики України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Заїнчковський А.О. Сучасний стан та перспективи розвитку підприємств кондитерської галузі України - Вісник соціально-економічних досліджень, 2022 рік, випуск 3.
8. Запорожець О. І. Основи охорони праці.: [Підручник]/ Запорожець О. І., Протоєрейський О. С., Франчук Г. М., Боровик І. М.. - К.: Центр учбової літератури, 2021. - 264 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072026705/bzhd/osnovi_ohoroni_pratsi
9. Комарницький І.Ф. Економічна теорія: Навч. посіб. - Чернівці: «Буковина», 2016. - 334 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://buklib.net/books/21860/>

10. Коршунов. В. О. Економіка організації (підприємства): підручник і практикум для прикладного бакалаврату / В. В. Коршунов. - 3-е вид., перероб. і доп. - М : Видавництво Юрайт, 2020. - 407 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://stud.com.ua/22866/ekonomika/ekonomika_organizatsiyi_pidpriyemstva
11. Мазнєв Г.Є. Бізнес-планування в аграрних формуваннях: [Навч. посіб.] / [Г.Є. Мазнєв, О.О. Красноручський, В.С. Ніценко та ін.]; за ред. проф. Г.Є. Мазнєва; Одеський державний аграрний університет. – Видання 2 - ге, перероб.– Одеса: ЛЕРАДРУК, 2019. – 219 с.: іл.
12. Методичні рекомендації до виконання розділу «Охорона праці та техніка безпеки» в дипломних роботах за напрямком підготовки «Економіка і підприємництво» для студентів усіх форм навчання за спеціальністю “Економіка підприємства” // Стрілець В.І., Зова В.А. – Донецьк: ДонІЗТ, 2018. – 27 с.
13. Михайліченко Д. С. Формування фінансової стратегії підприємства кондитерської галузі – Вісник «Управління розвитком», 2022 рік, випуск 18.
14. Нестеренко В.Ю., Токар І.І. Економіка виробництва - Конспект лекцій, Харків 2022 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://buklib.net/books/37292/>
15. Основи охорони праці: конспект лекцій Укладач: А. М. Зуєв. / Вид-во: Суми: Сумський державний університет / Рік: 2021
16. Основи охорони праці: підручник – 2-ге вид. Автор: Голінько В.І. Рік: 2014
17. Офіційний сайт комітету Державної статистичної служби України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
18. Охорона праці в галузі. Навчальний посібник Автори: Т. Кепич, І. Семенова, М. Лавренюк / Вид-во: Київський Національний університет ім. Т.Г. Шевченка / Рік: 2013
19. Охорона праці і техніка безпеки в готелях [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://ua.textreferat.com/referat-494-8.html>
20. Охорона праці Навчальний посібник для учнів, майстрів виробничого навчання і викладачів. Автор: Волчецький О. А. / Рік: 2019.

21. Охорона праці. Навч. посіб. 2ге вид.– К.: Центр учбової літератури, 2020. – 280 с.
22. Петрович І.М. Економіка та фінанси підприємства: підручник / І. М. Петрович, Л. М. Прокопишин-Рашкевич. - Львів, 2020 . - 408 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072064674/ekonomika/ekonomika_ta_finansi_pidpriyemstva
23. Петухова О. М. Особливості та перспективи розвитку кондитерської галузі України - Вісник «Міжнародні економічні відносини та світове господарство», 2021 рік, випуск 6.
24. Підприємницьке право : практикум / [Л.В. Ніколаєва, В.В. Орленко, Н.А. Мазаракі та ін.] – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2013. – 168 с.
25. Рульєв, Віталій Андрійович. Управління персоналом [Текст]: навч. посіб. для сштуд. вищ. навч. закл. / В. А. Рульєв, С. О. Гуткевич, Т. Л. Мостенська. - К.: Кондор, 2019. - 309 с.
26. Сіденко В. Модифікація світової економіки під впливом новітніх факторів глобальної трансформаційної кризи / В. Сіденко // Економіка України. – 2018. – № 5. – С. 18–31.
27. Скибінська З. М. Економіка та організація виробництва : Навч. посіб. – К., 2012. – 299 с.
28. Теліпко В. Е., Дутова О. Г. Трудове право України: Навч. посіб.\ За заг. ред. Теліпко В. Е.: – К.: Центр учбо-вої літератури, 2019. – 456 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ebooktime.net/book_75.html
29. Тюріна Н.М. Карвацка. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: Навчальний посібник. - К.: Центр учбової літератури, 2019. -
30. Федоренко В. Г., Діденко О. М., Руженський М. М., Іткін О. Ф. Політична економія: Підручник / За науковою ред. доктора економ, наук, проф. В. Г. Федоренка. - К.: Алерта, 2018. - 487 с.

31. Чепінога В.Г. Економічна теорія: підручник / В.Г. Чепінога. - К.: Юрін-ком Інтер, 2011. - 656 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072039794/politekonomiya/ekonomichna_teoriya
32. Шапка А.В. Основи охорони праці: Навчальний посібник / За ред. проф. В.В.Березуцького. - Х.: Факт, 2015. - 480 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pidruchniki.com/158407206707/bzhd/osnovi_ohoroni_pratsi
33. Шило В. П. Фінанси підприємств : теорет.-практ. посіб. / В. П. Шило, С. Б. Ільїна, С.С.Боровська, В.В.Барабанові. – К. : ВД „Професіонал”, 2020. – 288 с.
34. Шкодін І. В. Сучасні тенденції самоорганізації світової економічної системи / І. В. Шкодін // Економіка України. – 2022. – № 9. –
35. Шутак І. Д. Правове регулювання міжнародних економічних відносин : навч. посіб. / І. Д. Шутак. – К. : Алерта, 2022. – 412 с.